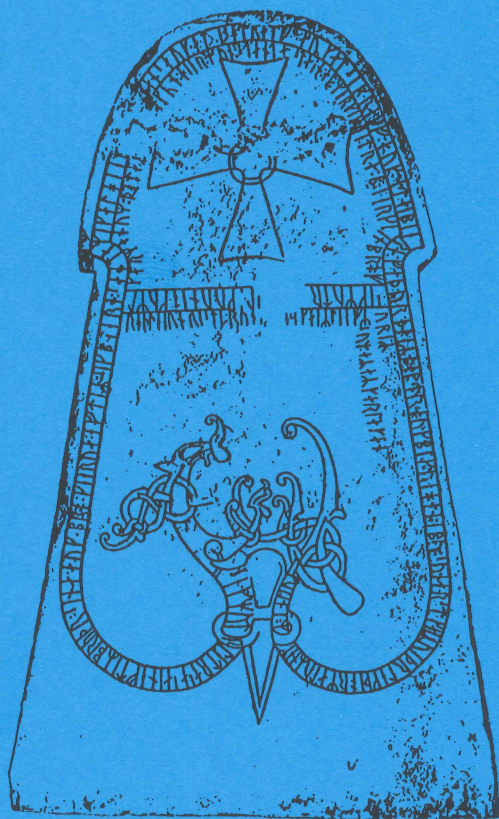

NYTT OM RUNER

Meldingsblad om runeforskning

Nr. 8

1993

ISSN 0801-3756

Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning Nr. 8, 1993

INNHold

<i>Nytt om runer</i> , åttende årgang	3
Arbejdet ved Runologisk-epigrafisk Laboratorium, København	4
Die Runenarbeit am Seminar für Deutsche Philologie (Arbeits- stelle: Germanische Altertumskunde), Göttingen	10
The Runic Stone at Cross Kirk, Eshaness, Shetland	12
Runes in Two Anglo-Saxon Manuscripts	15
Arbeidet ved Runearkivet, Oslo	20
Arbetet vid Runverket, Stockholm	25
A Kensingtonian Inscription from Peru	27
Adressene til sentrene for runeforskning	28
Das 4. Internationale Runesymposium; The Fourth International Runic Symposium	29
„Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung“, Bad Homburg 1992	30
„Det 5. runologmøtet“, Trondheim 1992	31
Samnordisk runtextdatabas	32
Runeforskning i Danmark	34
Utställning om medeltidsrunor i Stockholm	37
Runebibliografi 1992	38
Supplement til runebibliografiene 1990–91	50

Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning

ISSN: 0801-3756

Redaktør/Editor: James E. Knirk

Adresse/Address: Nytt om runer, c/o Runearkivet
IAKN, Oldsaksamlingen
Universitetet i Oslo
St. Olavs gt. 29
N-0166 Oslo, Norge/Norway

Nytt om runer, åttende årgang

Nytt om runer har fått en ansiktsløfting. I forbindelse med oppstartingen av Dokumentasjonsprosjektet ved Universitetet i Oslo fikk Runearkivet i 1993 tidsmessig datautstyr, bl.a. en liten laserskriver. Meldingsbladet har hittil vært skrevet ut på redaktørens private matriseskriver, som er nærmere ti år gammel. I tillegg gjør en ny versjon av tekstbehandlingsprogrammet det lettere å forme teksten. Redaksjonen håper at det nye utseendet blir godt mottatt.

Det er i denne årgangen trykt to "ordentlige" artikler, med bibliografi eller fotnoter. Ellers består stoffet av de vanlige, korte meldingene. Det er ikke meningen at meldingsbladet skal gå over til å trykke lengre artikler. På grunn av den rimelige produksjonsmåten — med bretteing til A5 format og stifting i bretten — kan heftet ikke overstige 52–56 sider.

Det er blitt endringer i formatet for runebibliografien, delvis på grunn av de utvidede mulighetene som det nye datautstyret og programvaren har gitt, og delvis fordi arbeidet med den bebudede 5-årsbibliografien har aktualisert mindre justeringer av systemet. Endringene burde ikke forårsake vanskeligheter for brukerne.

I år har redaksjonen prøvd å få oversikt over runeforskningen i Danmark. Det var morsomt at det i 1992 ble funnet mange nye danske runeinnskrifter, slik at Danmark setter sitt preg også på andre deler av meldingsbladet. (1993 har også vært et fint år for runefunn i Danmark, men disse vil først bli omtalt i nummeret for neste år når materialet er bearbeidet.)

På denne bakgrunn ville det i år ha passet bra med et bilde av en dansk runeinnskrift på omslaget av meldingsbladet. Likevel var man i turnusordningen for illustrasjoner på omslaget kommet til Sverige. Rök-steinen prydet omslaget sist Sverige stod for tur. Denne gangen er det en av de karakteristiske steinene fra Gotland, Hogrän-steinen.

Nytt om runer er dessverre igjen blitt forsinket. Det er fortsatt meningen at meldingsbladet skal komme ut i desember hvert år, ikke i februar året etter. Redaksjonen beklager forsinkelsen.

Redaktøren

Arbejdet ved Runologisk-epigrafisk Laboratorium, København

Nyfund 1992 (og 1990–91)

Ved den fortsatte gennemgang på Moesgård af fundene fra de store udgravninger i ILLERUP ÅDAL, Skanderup sogn, Skanderborg amt, blev der i 1991–92 fundet endnu to genstande med runer fra samme nedlægning som de tidligere runefund, dvs. fra omkring 200 e.Kr. eller begyndelsen af 3. århundrede.

På ILLERUP-ILDSTÅLSHÅNDTAG af træ, der er ca. 9 cm langt, løber indskriften rundt om "hovedet", der har en diameter på 2 cm. En fint indskåret linje tjener som nedre rammestreg for de knap 1 cm høje runer, men kan i øvrigt også findes på andre ildstålshåndtag uden indskrift. De tydelige runer er fint, men lidt upræcist skåret, jeg har læst dem som: $\text{X} \text{I} \text{N} \text{D} \text{X} \text{gauþR}$, der sandsynligvis må tolkes som et mandsnavn i nominativ, eventuelt beslægtet med roden i **gaujan*, oldn. *geyja* 'gø'/*gauð* 'gøen, skælden', selvom formen uden stammevokal er overraskende. Det er bemærkelsesværdigt, at der er brugt 4 snit for at komme rundt i den store bælg på rune 4, som mest ligner et latinsk D.

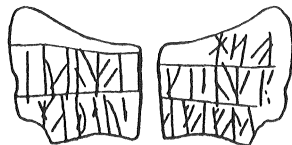
På mundingsstykket (ca. 13 cm i tværsnit, 7 cm bredt og 1 mm tykt) af et sæt BRONZE DRIKKEHORNBEFLAG til et dyrehorn, ligeledes fra ILLERUP, er der to steder i nogenlunde samme afstand fra kanten indridset runer, men så langt fra hinanden, at de ikke kan have udgjort én indskrift. Indskrift A består af 4–5 ganske fint og tyndt indridsede runer, $\text{F} \text{U} \text{I} \text{I} \text{Y}$ **fu??R**, som er delvis forsvundet, fordi dele af metaloverfladen er ødelagt af opholdet i søen/mosen. Den sidste rune er 12 mm høj og må læses **R**, skønt den ene bistav er svag. Indskriften kan ikke tolkes med sikkerhed, men kan måske opfattes som et mandsnavn (ejernavn?) *FuniR*/*Fuþir* (?), mest sandsynlig forekommer *FuniR* (jf. oldn. *funi* 'lue'). Indskrift B står på den anden side af det noget fladtrykte, bevidst ødelagte beslag, og består af kun tre 13–14 mm høje runer, $\text{F} \text{U} \text{I}$

fra. Rune 2 synes at være klemmt ind mellem 1 og 3, med den spidse top kan den ligne **u**. Der kan næppe gives nogen tolkning, muligvis er der tale om efterligning af den anden indskrift.

I 1992 opdagede konservator Bjarne Lønborg under konserveringen en runeindskrift på et meget medtaget, ca. 15 cm langt KNIVSBLAD af jern (max. 3 cm bredt) fra en brandpletgrav, fundet ved udgravning på MØLLEGÅRDSMARKEN, den store jernaldergravplads i Gudme, Gudme sogn, Svendborg amt (fra omkring Kristi fødsel til omkring 400).

Indskriften er tilsyneladende fuldstændig, runerne, **ᚱᚱ ᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱ** **hth** **shko**, fordeler sig i to grupper med et mellemrum på ca. 12 mm, rune 3 **h** er ca. 6 mm høj. Læsningen af rune 6 som et svagt rundet **k** kan diskuteres; men den krumme form synes tilsigtet, når den sammenholdes med de øvrige rette hovedstave. På grund af den stærke overvægt af konsonanter er indskriften næppe umiddelbart sprogligt meningsgivende.

GLIM-BLYFRAGMENT fra Øm i Glim sogn, Københavns amt, er et dekteorfund. Det noget uregelmæssigt formede blystykke med en buet overkant synes brækket langs en lige kant, det måler max. 1,5 cm i højden, mens bredden er 2,5 cm. Det er meget sandsynligt, at det, som James E. Knirk har foreslået, kan være del af et lille blykors svarende til de to norske kors fra Bru, N 262 og 263. Jeg har valgt at kalde siden med de største og tydeligste runer for A, runehøjden er 7–9 mm, men 6–7 mm på B-siden. På A-siden mangler slutningen af linjerne, på B-siden begyndelsen af linje 2 og 3. A-siden læses uden vanskelighed som **iuanna**?[— | **mapeus**[—, B-sidens tre linjer læses: **hc**? | —|**kisnmk** | —|**agagāla**. A-sidens anden linje kan tolkes "Matthæus", det er derfor sandsynligt, at førstelinjen har indeholdt evangelistnavnene *Johannes* (i en kortform) og *Ma[rkus]*. Formen **iuanna** kan tyde på norske forbindelser, *Johan* bliver først ret sent almindeligt i Danmark, mens kortformerne *Jóhan*, *Jóan*, *Jón* tidligt blev populære i Norge og Island. I samme retning kan brugen af kortkvist-**s** for **s** pege. Det er almindeligt i de vestnordiske områder,

mens runen i dansk område hyppigt betegner *c/z*. Det er tvivlsomt, om B-sidens to øverste linjer har givet sproglig mening, et par af tegnene er problematiske. Tredjelinjen indeholder med delvis omstilling *agla* (hebraisk *'attah gibbor le'olam 'adonaj*, "du er stærk i evighed, Herre"), lidt upræcist skrevet. Det lille blyfragment er fra middelalderen og har uden tvivl haft en magisk, ondtafværgende funktion.

Fra SOTTRUP, Sønderborg amt, kommer en lille flad-oval (11×4,5×2 cm), tilsyneladende VANDSLIDT STEN, fundet på stranden ved Snogebæk skov, Sundeved. På stenen opdagede den skarpøjede finder en næsten udvisket runeindskrift, ✱: ᚢ ᚦ ᚦ ᚦ ᚦ ᚦ ᚦ ᚦ. Skønt læsning som **?sæl:pilf** og tolkning er usikker, er der ikke tvivl om, at det er runer. På grund af kristusmonogrammet, der indleder indskriften, er den sandsynlig ikke af nyere dato, men eventuelt fra middelalderen eller renæssancen.

Et FRAGMENT AF HVÆSESTEN med runer fra KEGNÆS på Als måler 4,5×4,7×0,9 cm og består af en lys sandsten med et brud tværs gennem stenen, hvorfor der kan være gået nogle tegn tabt før k-runen, medmindre indskriften er ristet efter bruddet. Runerne, ᚦᚦᚦᚦ: knns:, står med en påfaldende grov, lysere fure, som slebet ned i stenen. De to tegn, der her med en vis tvivl er læst som n-runer, har korte, næsten vandrette bistave. Indskriften kan være middelalderlig eller af yngre dato. Der kendes eksempler på stenamuletter med runelignende indskrifter også fra nyere tid.

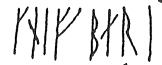
Skønt jeg i reglen ikke medtager indskrifter fra NYERE TID i disse oversigter, skal to runestensfund dog nævnes, især fordi det ene afstedkom megen presseomtale, før indskriften blev dateret med sikkerhed. Stenen stod for enden af et havegærde i indkørslen til en gård på MØN med den hesteskoformede indskrift halvt skjult under jorden. Runerne var svagt indhuggede, og jeg kunne kun læse et brudstykke af indskriften med nogenlunde sikkerhed som —|aukanisuf|—. Først da jeg fik navnene på en tidligere, meget historisk interesseret ejer og hans kone,

kunne jeg få kabalen til at gå op med: “og Ane Sof(ie)”; hele indskriften lyder: “Hans Didriksen og Ane Sofie Jensen”, skrevet med vikingetidssortografi, måske i 1874, hvor parret blev gift. Af et oldebarn, som henvendte sig til mig, fik jeg yderligere at vide, at Hans Didriksen talte på landboernes vegne ved Nationalmuseets hundredårsfest i 1907.

Endnu en lille formodet runesten i en have i HILLERØD med en tilsyneladende olddansk indskrift, som kun kunne læses med en vis usikkerhed som: **fapir | rajinir | auk makr | auk sun**, “Fader, Rainer(?) og måg og søn” skønnedes at være ret ny på grund af den sproglige opbygning, ordstillingen og anbringelsen på stenen i vandrette linjer.

Foruden disse indskrifter, som er omtalt mere udførligt i *Arkæologiske udgravninger i Danmark* 1992 (1993), har jeg arbejdet med følgende indskrifter fra LUND (jf. “Runfynd 1991 och 1992”, *Fornvännen* 88 (1993)).

LUND-RUNEBEN 38 OG 39 er begge fundet ved arkæologisk udgravning 1990–91 i Kvarteret Glambeck 4 og foreløbig dateret til 1100-tallets første halvdel. Samme sted er tidligere den smukt udskårne stok med runeindskriften **ulfkil** fundet.

BEN NR. 38 (KM 76579:38) er 6,6 cm langt, 3,0 cm bredt og 0,5 cm tykt, runerne er fra 1,2 til 1,6 cm høje. Indskriften er fuldstændig og må læses **knifbari** med gennemstregede a- og n-runer: . En tolkning som *knif bar í*, “kniven bar i”, må anses for mest sandsynlig. Skønt et personnavn med foransat tilnavn: *Knif-Bari* (-Beri) ikke helt kan afvises, er *bera í* her snarest et udtryk for at riste runer, med mindre der er tale om en obskøn indskrift. En nærliggende parallel er indskriften **knif:melti**, “kniven talte/sagde”, på et knivskaft, også fundet i Lund (KM 70917:563) og dateret til før 1050 — i begge tilfælde uden nominativsmarkering.

BEN NR. 39 (KM 76579:558) er brækket i begge ender, det måler 9,5 × 2,2–2,5 × 0,6 cm og er tæt dekoreret med runer og runelignende tegn med alt for mange streger. Det er tvivlsomt, om de giver sproglig me-

ning. Indtrykket af ornamental brug af pseudoruner forstærkes ved at betragte B-siden, hvor elementer fra A-siden går igen, men hvor præget af ren stregornamentik er stærkere.

LUND-METALSTYKKE (KM 76420:172) er fundet ved en udgravning 1990 i Kvarteret Gyllenkrok 3.4.5 i noget, der ifølge udgraveren, Peter Carelli, ser ud som et højerestandsmiljø med bolig og værksted, det er foreløbig dateret til 1000-tallet. "Indskriften" står på en metalplade af en grønlig legering, der sidder fast på en anden metalplade, som måler 5,5 cm i længden og 2 cm i bredden; de to plader er tilsammen 4 mm tykke. De 7-8 indridsede tegn er næppe sprogligt meningsgivende.

LUND-RUNEBEN 40 (KM 77655:455) er fundet ved en arkæologisk udgravning i 1992 i Kvarteret Gyllenkrok, Tomten 29-30 (3-7). Det synes at stamme fra et handels- og håndværkermiljø fra 1000-1100-årene. Det er 8 cm langt, 2,3 bredt og 0,6 tykt; da det er brækket ret tæt ved rune 1, kan der mangle nogle runer, skønt der ikke er knivspor på den bevarede flade foran første rune. Runehøjden er aftagende fra ca. 2 til 1,3 cm på grund af benets form. Der er rigelig uudnyttet plads

efter runerne: *BMHXR* **blssaheñr**. Rune 1 er et tydeligt **b**, men så følger der 2(-3) tegn, der løber sammen og kan opfattes på flere måder: **ls** (langkvist-former) eller **lst/let** (kortkvist-former); ud fra en samlet vurdering af indskriftens runeformer er det sidste dog mindre sandsynligt i Lund. Der er efter mikroskopundersøgelse ikke tvivl om punktet på den trediesidste rune, men der findes samtidig en tilsyneladende skåret bistav fornedet til højre, der er vanskelig at forklare. Det er overvejende sandsynligt, at indskriften ikke er meningsgivende.

LUND-RUNEBEN 41 (KM 77714:663) stammer fra en arkæologisk udgravning 1992 i Kvarteret Myntet 3.4.5, det er fundet i bundsedimentet

af en latrin ved et hus og er foreløbig dateret til slutningen af 1000-tallet eller begyndelsen af 1100-tallet. Indskriften må være fuldstændig, skønt benet er brækket i begge ender, det måler 17 cm i længden, 3,4 i højden og er 0,7 bredt. Runerne, **kupan**, er fra 1,3 til 1,6 cm høje, rune 3 må læses som **p**, den meget højtsiddende bælg findes også på Lund-runeben 32 og 37, **a**- og **n**-formerne er symmetrisk spejlvendte med gennemstregede bistave. Det kunne være fristende at tolke de første tre runer som "Gud" eller "Gyda" men der er så mange muligheder, at tolkningen må stå uafklaret.

Arbejdet i øvrigt

1992 var præget af arbejde i forbindelse med Nationalmuseets genåbning i juni efter de store ombygninger samt den store vikingeutstilling i december. Runestenene blev i samarbejde med arkitekterne Ebert og Kvorning flyttet og genopstillet i den gamle forhal, og runerne blev optrukket med rød, afvaskelig farve. Jeg gennemførte opmalingen med nøje kontrol af indskrifterne i forhold til de tidligere læsninger, på trods af byggerod, og mens forhallen endnu fungerede som hovedindgang, idet museet stadig var åbent for publikum. Samtidig udarbejdedes skilte med nye tekster. Til vikingeutstillingen i København lavede jeg forlæg til skilte til de enkelte runegenstande med let normaliserede runer samt oversættelse til dansk og engelsk, og jeg deltog i sidste øjeblik i en opmaling af en kopi af den store Jelling-sten.

Arbejdet med de grønlandske indskrifter fortsattes med en gennemgang af Narsaq-materialet til L. C. Vebæks publicering af udgravningsmaterialet. Jeg arbejdede desuden med en større oversigt over de sydskandinaviske runer fra romersk jernalder og deltog med foredrag, bl.a. på basis heraf, i et seminar i Bad Homburg i juni og i Kiel i oktober. Undersøgelsen af Ribe-kraniet blev afsluttet med en nytolkning fra min side; men et par supplerende undersøgelser fra konservatorside er endnu ikke afsluttet.

Museumsinspektør Marie Stoklund
Runologisk-epigrafisk Laboratorium
Nationalmuseet, København

elahho (schwaches Maskulinum), vielleicht auch *elah* (starkes Maskulinum) belegt: 'Elch, Hirsch, Auerochs'. Für denkbar halte ich eine Verbindung mit den in Bußbüchern und Predigten des 7./8. Jahrhunderts gerügten Hirschverkleidungen und -maskierungen (*cervulum facere*).

Ein solcher paganer Ritus wird möglicherweise in der Inschrift, die eine stabende Langzeile darstellt, angespielt: „Aigil und Ailrun verurteilten den Hirsch (d.h. die Hirschverkleidung bzw. -verwandlung).“ Eine Parallele für eine derartige Abwendung von heidnischen Riten zeigt die Abschwörung der alten Götter Wodan und Weihedonar auf der nur 75 km entfernt gefundenen Bügelfibel von Nordendorf I, die demselben Zeitraum angehört (s. Ottar Grønvik, „Die Runeninschrift der Nordendorfer Bügelfibel I“, in: *Runor och runinskrifter* (Stockholm 1987), S. 111–129). Da bei diesem vorläufigen Deutungsvorschlag noch Probleme der Lesung und der grammatischen Formbestimmung bestehen, bleibt die Inschrift für weitere Interpretationen offen.

Forschungsarbeiten im Bereich der Runologie

Zur Vorbereitung eines Symposiums in der Werner-Reimers-Stiftung in Bad Homburg (Juni 1992) unter dem Titel „Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung“ (s. unten S. 30; vgl. Susanne Kramarz-Bein in: *Zeitschrift für deutsche Philologie* 122 (1993), 114–116) habe ich die Quellen zum Thema „Runische und lateinische Epigraphie im süddeutschen Raum zur Merowinger-Zeit“ gesammelt. Anfragen in Museen und Landesämtern sowie die Durchsicht archäologischer Veröffentlichungen erbrachte für die lateinischen Inschriften ein den Runeninschriften zahlenmäßig vergleichbares Corpus.

Ferner wurde eine Inschriftenexpertise für die Fibeln von München-Aubing erstellt und ein Artikel „Fibelinschriften“ für das *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* vorbereitet.

Prof. Dr. Klaus Düwel
Seminar für Deutsche Philologie der
Universität Göttingen

The Runic Stone at Cross Kirk, Eshaness, Shetland

During his tour of Shetland in 1774, George Low came across a gravestone in the churchyard of Cross Kirk, Eshaness, on which he recognised both Latin letters and runes (“a mixed Runick” is his actual description, Low 1879: 136). He provides a drawing of the stone and of the writing on it, but it is hard to extract any sense from his depiction of the roughly twenty-five characters he thought he could discern.

In the course of the nineteenth century, brief (and often unoriginal) comment was offered on the find by a number of scholars (cf. Marquardt 1961: 38). In the *Twelfth Report* of The Royal Commission on the Ancient Monuments of Scotland, however, the idea that any of the lettering could be runic is dismissed: “The stone . . . appears to have been a typical 17th-century tomb-slab with a marginal inscription, illegible but probably beginning in the dexter top-corner with the usual formula HEI[R LIES] or HEI[C JACET]” (RC: 89).

Olsen (1954: 162) mentions the existence of an inscription at Cross Kirk, but, having taken note of The Royal Commission’s verdict, offers no account of what it contains. “Ought it now to be omitted from any serious linguistic discussion on runes?” is his concluding question, though in a footnote he quotes Hugh Marwick’s view that “if he [Low] was mistaken it would be the one case I can think of where his *observation* was at fault”. Olsen does not say whether he ever examined the stone himself, but this seems unlikely for three reasons. (1) His remarks bear no indication that they are based on personal observation. (2) In 1903, eight years before he undertook his runological field-trip to the British Isles, the monument was reported as lost (Allen 1903: 18). (3) As sceptical a runologist as Anders Bæksted, who visited Cross Kirk in 1955, had no doubt that he could see runes on the stone, and had Olsen had a similar opportunity, it is likely he would have come to the same conclusion.

Bæksted did not publish the results of his examination (part of a general survey he made of the Scandinavian runic inscriptions of the British Isles), but rehabilitation of the Cross Kirk grave-slab as a runic

monument came only four years after his visit in the form of a note by C. S. T. Calder (1961). In this brief piece, which includes a detailed drawing showing all the characters Calder had been able to make out, The Royal Commission's findings are described as "a misleading guess". Calder's own investigation "revealed that the inscription was in fact an incomplete bi-lingual composition probably in Latin and in Norse and consisted of two distinct sets of alphabetical characters, respectively Lombardic and Scandinavian Runic". His transliteration of the runic part of the "composition" is as follows (for the sake of clarity and for typographical reasons I have adapted the transliteration so it conforms more closely to normal practice): **pinnasitenlt...lt rnliai**. The dating offered, based on "the type of the slab and the style of the Lombardic characters" is late medieval.

With the kind assistance of Ian Tait of the Shetland Museum, I was able to visit Cross Kirk in July 1993 and to examine the stone for myself. In the almost forty years since Bæksted photographed it, the inscriptions have deteriorated badly. In direct sunlight I could only make out two or three characters. However, use of a blanket and a torch enabled me to see considerably more. There is no doubt in my mind that the monument comprises both a Latin-alphabet and a runic inscription. On the former I will for the present offer no opinion. The runic sequence probably begins: **pinnastain** (Bæksted: **pennastaen**, but I could not be sure of the dots); the edge of the stone is damaged, and what Calder read as **it**—judging by the height of the characters which are still complete—is more likely to be **ta** (Bæksted draws **ta**, but I was unable to discern a branch on the former rune). Of what follows I could not see enough even to hazard a guess as to how the inscription continues, but given that **pinnastain** is accusative, I would expect at the very least a nominative subject and a verb.

Since the most common monument marker in medieval memorial inscriptions from Scandinavia is *steinn* (Palm 1992: 233–4), the reading of the first ten runes is certainly plausible. If the immediately following runes say: **lætlikia** (or **lætlegia**)—which they might if Calder's drawing is anywhere near accurate—the continuation would conform to a well-established pattern too. Investigation of these and the remaining runes,

of the Latin characters and of the relationship between the two inscriptions must await the planned transfer of the stone to the Shetland Museum. This move is contemplated primarily to ensure the preservation of what remains of the inscriptions, but it will also make it possible to use artificial lighting to good effect.

Cross Kirk is thus not a phantom, as is claimed by The Royal Commission and suggested by Olsen, but a potentially important piece in the runological jigsaw. Scandinavia has only a very few stone inscriptions that comprise both Latin and runic letters (cf. Palm 1992: 150, 171–2, 235), and none looks quite like this. In the British Isles juxtaposition of the two scripts is almost unknown where the runes are Scandinavian, though stone (and other) inscriptions with a mix of Latin letters and Anglo-Saxon runes are found (cf. Page 1973: esp. 143, 145, 149, 153). It is certainly to be hoped that museum conditions will make it possible to decipher enough of the two sequences of characters to allow the monument to be placed in some sort of cultural and epigraphical context.

BIBLIOGRAPHY

- Allen, J. Romilly. 1903. *The Early Christian Monuments of Scotland* 3. Edinburgh.
- Calder, Chas. S. T. 1961. "A recumbent grave-slab from Breckon, Esha Ness, Shetland." *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* 92, 114–15.
- Low, George. 1879. *A Tour through the Islands of Orkney and Schetland*. Ed. Joseph Anderson. Kirkwall.
- Marquardt, Hertha. 1961. *Bibliographie der Runeninschriften nach Fundorten 1: Die Runeninschriften der Britischen Inseln*. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philol.-hist. Kl., 3. Folge, 48.
- Olsen, Magnus. 1954. "Runic inscriptions in Great Britain, Ireland and the Isle of Man." In *Viking Antiquities in Great Britain and Ireland* 6. Ed Haakon Shetelig. Oslo, 151–233.
- Page, R. I. 1973. *An Introduction to English Runes*. London.
- Palm, Rune. 1992. *Runor och regionalitet*. Runrön 7. Uppsala.
- RC = The Royal Commission on the Ancient Monuments of Scotland. *Twelfth Report with an Inventory of the Ancient Monuments of Orkney and Shetland 3: Inventory of Shetland*. Edinburgh 1946.

Michael P. Barnes, Dept. of Scandinavian Studies,
UCL, Gower Street, London WC1E 6BT, England

Runes in Two Anglo-Saxon Manuscripts

GKS 1595 4°, Royal Library, Copenhagen

In the Royal Library, Copenhagen, is an early eleventh-century Anglo-Saxon manuscript with the press-mark GKS (=Den gamle kongelige samling) 1595 4°. Ker includes it in his catalogue because it contains an added text in Old English “apparently in the hand of Wulfstan, the homilist, bishop of Worcester and Archbishop of York”. On that basis he tentatively ascribes the codex to one of those two centres.¹ The manuscript’s main contents are a group of Latin texts. The first, occupying fols. 1–17, is Amalarius’s *Eclogae de officio missae (de ordine Romano)*.²

On fol. 13r begins a section headed *De crucibus in Te igitur*, defining the significance of that prayer and its performance in the service of mass. Bishop and deacon take part in the prayer *in secreto*. The GKS 1595 text continues:

*cum ipsam crucem uid& diaconus facere: &in
cipere calicem exalta(.)re.uadit &ten&
calicem simul cum episcopo exaltatum usq;
dicit peromnia sæcula sæculorum Et postea ponit
calicem; [in altare et inuo
luit]; eum sudario;*

¹ N. R. Ker, *Catalogue of manuscripts containing Anglo-Saxon* (Oxford 1957), no. 99, p. 140. The manuscript is now available in the Early English Manuscripts in Facsimile series, vol. 25, ed. J. E. Cross (Copenhagen 1993). I am grateful to Professor Cross for giving me access to this material. I have also had the great advantage of discussing these runes with Professor René Derolez, whose knowledge of this field is unrivalled. I should add that he disagrees with a number of the conclusions of my paper.

² Contents of the manuscript are listed in Ellen Jørgensen, *Catalogus codicum latinorum medii ævi Bibliothecæ Regiæ Hafniensis* (Copenhagen 1926), 43–6. The most detailed edition of the Amalarius text is in J. M. Hanssens, ed., *Amalarii episcopi opera liturgica omnia*, 3 vols., Biblioteca apostolica Vaticana, Studi e testi 138–140 (Città del Vaticano 1948–59), III, 225–65. The passage under discussion is on p. 257.

The rest of the line is left vacant, and the text then continues on the next:

Nempe ioseph accepto corpore ihū
 inuoluit illud *insidone* munda&
 posuit illud *in* < mo > numento suo.

Thus the celebrant enfolding the chalice in a napkin is seen as a type of Joseph of Arimathea wrapping the crucified Christ's body "in a clean linen cloth".

In fact, the passage given above in square brackets is written in runes in the manuscript, or at least in an attempt at them. It is impossible to give a simplistic transliteration of these graphs since some of them are open to more than one interpretation. The reader must consult the drawing for more detail. A preliminary version, with runic forms transcribed in **bold**, could be:

; ʁ B r A R ꝥ M T I + N ꝥ
 C N I A;
 calicem; | i r b l A r * e t i n u o
 C u i A]; eum sudario;

Without the clue given by the plain-language text this would be hard to make out, but it is clear the last ten characters must be *et inuoluit*. This shows that what appears to be C is in fact a very badly formed I, and this in turn gives some clue to the runic competence of the scribe. Correctly runic are 1, 4, 8–13, 15, 16. Problematic forms some of which might equally be runic or roman are 2, 3 (b or B), 5, 6 (r or R), 7, 14, 17. The final letter, which looks very like a capital A or an attempt at the rune u or y, must be read as t, as also 5. There is a similar corrupt form of t among the *De inventione litterarum* runes.³ Graph 2 resembles this scribe's r, but from its context must be interpreted as a corrupt form of the rune n. Its ductus differs markedly from that of the certain

³ The range of forms is tabled in R. Derolez, *Runica manuscripta: the English tradition*, Rijksuniversiteit te Gent, Werken uitgegeven door de Faculteit van de Wijs-

n, graph no. 11. Graph 7 looks like a combination of the manuscript forms for *pro* and *per*, but is also found among the *De inventione* runes, as a version of r. Graphs 3 and 6 should represent a (or æ), but here the derivation from rune forms is harder to trace, though the *De inventione* runes do include an a-form that resembles r/R. Professor Derolez draws my attention to the fact that “a B-like a also heads the rune-based ‘Saracen’ alphabet of Aethicus Ister.”⁴

An alternative explanation of some of the difficulties of identification is that the scribe used code forms in his text, sometimes (but inconsistently) representing a letter by the one that comes after it in the alphabet.⁵ Thus *t* is given by the rune **u**, but since *inuoluit* already has two **u** forms in it, the scribe created a distinctive one derived from runic **u** but closer in appearance to A. A similar change took place in the line above, in the group that represents *altare*. Instead of the initial **a** the scribe put something that looks like roman B or the rune **b** (code). There follows a correct **I** and then the *De inventione* variants of **tar**. Thus the text could be transliterated:

Et postea ponit
calicem; **inaltaretinuo**
luit; eum sudario;

The clearly identifiable runes are of the Anglo-Saxon type, though only the ‘Anglo-Frisian’ **o** is diagnostic. Most are standard rune types, a few debased, corrupt or code. Why runes should be used just for this passage I do not know. Possibly the stress that Amalarius put on the fact that the *Te igitur* should be said *in secreto* gave the clue to the scribe that this passage should be in runes and partly(?) in code, though it seems unlikely. Since one point of the chapter is that swathing the

begeerte en Letteren 118 (Brugge 1954), 360. A similar A-form is recorded, with the value y, in a runic alphabet in a tenth-century manuscript, Vatican Library, Reginensis lat. 338 (Derolez, *Runica manuscripta*, 242).

⁴ Derolez, *Runica manuscripta*, 276.

⁵ Simple alphabet codes of this type were in quite common use in Anglo-Saxon England and the Continent; see Wilhelm Levison, *England and the Continent in the eighth century*, Ford lectures for 1943 (Oxford 1946), 290–4.

chalice in a napkin was akin to swathing the dead Christ in a linen cloth, it seems perverse to have put a key sequence of words in cryptic form. Is it fanciful to suggest that the fact that Old English *run* and its cognates are often equivalent to Latin *mysterium* in the sense of 'religious mystery' encouraged the scribe to represent this religious mystery in runes?⁶

There is perhaps one clue though I am not able to interpret it. The only other Anglo-Saxon text of this Amalarius piece I have been able to study is that in the eleventh-century Corpus Christi College, Cambridge, MS 265; indeed, this may be the only other Anglo-Saxon version of the text that survives. It cannot be a coincidence that the words *in altare inuoluit* are omitted in CCCC 265, the scribe leaving a space of some three-quarters of a line (p. 357). The Hanssens edition, which did not use Copenhagen GKS 1595, records of this passage in CCCC 265 (and in no other manuscript), "om., sed servato spatio." CCCC 265 is a composite manuscript which Ker ascribes to Worcester with the comment that the "liturgical texts on pp. 269–442 were probably [t]here from the first", that is, from the late eleventh century.⁷ What the connexion between these two texts of Amalarius is we do not know.

Runologically this passage is of some minor interest. It shows runes written apparently at Worcester, but it may also suggest they were a cryptic script, perhaps to be used in combination with a simple code. Knowledge of the letter forms was limited and based on manuscript rather than epigraphical use; if CCCC 265 should turn out to be derived from GKS 1595 (which Cross denies) or both from a common exemplar (as seems likely), it appears that (a) the CCCC 265 scribe was unable to identify the runes of this passage, and/or (b) the GKS 1595 scribe was unable to copy them exactly. In both cases the effect is that runes were not a well-known script, at least at that centre, towards the end of the Anglo-Saxon period.

⁶ Christine E. Fell, "Runes and semantics", in *Old English runes and their Continental background*, ed. Alfred Bammesberger, *Anglistische Forschungen* 217 (Heidelberg 1991), 195–229, at 205–11.

⁷ Ker, *Catalogue*, no. 53, p. 94.

Corpus Christi College, Cambridge, MS 57

Mr Tim Graham has drawn my attention to a group of Norse runes in the outer margin of fol. 30v of Corpus Christi College, Cambridge, MS 57, a composite codex from the eleventh century which Ker ascribes to Abingdon.⁸ The book contains a selection of monastic texts; the runes stand in the margin of a copy of the Benedictine Rule. They are cut into the parchment surface with a sharp dry-point, and impressions of them are visible on the two preceding folios. The manuscript has numbers of dry-point annotations, though this is the only runic group yet found. The runes are in two lines, the first clear, the second less so. The margins of this manuscript have been extensively trimmed during successive bindings, and there may have been further runes, now cut away. What survives reads:

ǰauarþ

ǰ*s

Runes in the first line are c. 10 mm high; s in line 2 is much taller, some 20 mm. The runes are of the long-branch type, with diagnostic forms of a and s. The first rune of line 2 is unclear, but in some lights appears to be u. Line 1 presumably gives the common Old Norse masculine personal name *Hávarðr*. Probably an initial h is lost with the outer edge of the folio, though Jan Ragnar Hagland draws my attention to the form *auarþr* on the Valby, Vestfold, stone (*Niy*r no. 140). The loss of inflexional -r may indicate an Anglicised form of the name: cf. HAWARÐ on the Kirkdale, N. Yorks., sundial. Abingdon is one of the English religious houses that had close contacts with the early Norwegian church,⁹ which may explain the Scandinavian runes in this English manuscript.

R. I. Page

Corpus Christi College, Cambridge

⁸ Ker, *Catalogue*, no. 34, pp. 46-7.

⁹ Tim Graham will return to this topic in a forthcoming paper. I am grateful to him for drawing these runes to my attention.

Arbeidet ved Runearkivet, Oslo

Nyfunn 1992

Fem gjenstander med runer eller runelignende tegn ble funnet i 1992 i BERGEN under arkeologiske utgravninger i SKOSTREDET 10; innskriftene ble registrert som B 665–669. Skostredet ligger i den østligste delen av middelalderbyen, i håndverkerområdet i Vågsbunnen; her holdt bl.a. skomakerne til. Karin Fjellhammer Seim har skrevet rapport om innskriftene. Det følgende bygger delvis på hennes arbeid.

B 665 består av rester av tegn skåret på den ene breidsiden av et trestykke (museumsnr. BRM 346/186) som måler 90×39×11 mm. Dette er et løsfunn uten kontekst, men ut fra området bør det dateres til ca. år 1500. Trestykket er oppfliset og muligens avbrukket foran tegnene, og nederste del av skriveflaten er sterkt skadd ved oppflising. I sin rapport mente Seim at trestykket hadde vært bredere og at den øverste del av tegnene er blitt borte; hun foreslo å lese runene slik: **u riihrr**. Gjenstanden er nå blitt konservert, og den entydige identifiseringen av **h** kan ikke opprettholdes. Det ser imidlertid ut til at tegnene har mistet sin nederste del, og at det nok bare dreier seg om tilfeldige streker eller runelignende tegn.

B 666 er en binderune eller et bumerke på et lite, fiskeformet trebrett (BRM 346/1917) som måler 155×53×8 mm. Det er hull nær den ene smalenden og en spalte (opprinnelig et hull?) nær den andre. Gjenstanden kan muligens ha vært en merkelapp med hull for feste av snor. Den dateres arkeologisk til tiden rundt 1400–25. Tegnet står midt på den ene flatsiden og består enten av **a** og latinsk **P** (eller muligens **p**) som berører hverandre i toppen, eller av binderunen **auþ**. Tegnene kan representere initialer i et navn eller et bumerke bygd på disse. Binderunen **auþ** kunne ellers gi assosiasjoner til *ave*.

B 667 står på bunnen til et lagget trekar med diameter 65 mm og tjukkelse 3 mm; litt over halvparten av bunnen (BRM 346/2665) er bevart. Det står samme tegn på begge sider av skiven: , men tegnet på den

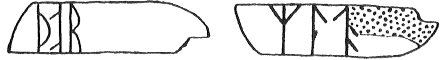
ene siden har mistet nederste del, og på den andre mangler tegnet øverste del. Det ser ut til å være binderunen \overline{rn} og er trolig et bumerke, som eventuelt kan ha vært laget av initialer i et navn. Gjenstanden dateres arkeologisk til ca. 1400–25.

B 668 er skåret inn på begge breidsider av et lite formet trestykke (BRM 346/3548) som måler $100 \times 25 \times 5$ mm. Gjenstandens kortsider er avrundet mot den ene langsiden; den dateres arkeologisk til ca. 1300. Runene på a-siden er ristet med vanlig enkeltsnitt, mens de på b-siden har brede dobbeltskårne snitt. En avskalling til høyre for siste rune på b-siden har neppe tatt med seg noe av tegnet. Runene leses:

a) þor , b) meltinn (eller meltō).

Side-a er muligens gudenavnet Þórr

eller et ufullført personnavn med dette som førsteledd. B-siden gir umiddelbart ingen god mening.

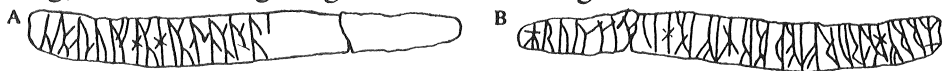

B 669 står på baksiden av en liten vokstavle (BRM 346/4181) som måler $84 \times 40 \times 7$ mm. Gjenstanden dateres arkeologisk til 1200–50. Runene dekker hele baksiden. De første tegnene er usikre, og det kan stå siumbapik (Seim), $+\text{iumbapik}$ eller $|\text{i}|\text{umbapik}$. Tolkningen er også usikker, og Seim har nevnt bl.a. mulighetene for å lese “la oss se, ba jeg” eller “se etter, ba jeg” for lesemåten med s først. Etter at vokstavlen er konservert, vil kanskje begynnelsen kunne leses med større sikkerhet.

A 330 står på en BLYREMSE FRA HEISTAD i Porsgrunn kommune, Telemark. Den ble funnet sommeren 1991 da en ung gutt, Espen Ulstrup, grov i grusaktige, muligens tilførte løsmasser på en fjellknatt nord for Heistadbukta. Funnet ble innlevert til fylkesarkeologen i 1992. Remsen er i to stykker, har en sammenlagt lengde på 168 mm og er 21–11 mm bred og 4–2 mm tjukk. Den smale enden, som nå utgjør en 47 mm lang bit, var brettet tilbake over den 121 mm lange biten og baksiden og deler av feltet under er uten skrift; runene på utsiden av denne biten løper i motsatt retning av runene på resten av denne siden. Runene på den avbrukne delen er nok skrevet etter at den ble brettet tilbake. Innskriften består av kors på stativ, runer — spesielt kompliserte binderuner bestående for en stor del av runene fuprkh (kalenderruner for

dager(?), minus o) — og runelignende tegn. Den gir ingen språklig mening, men har trolig fungert som en kristelig amulett i middelalderen.

A 331 er innskrift på en RUNEMYNT FRA SELJE, Sogn og Fjordane. Øya Selje ved Stad i Nordfjord knyttes til kristningen av Norge bl.a. gjennom St. Sunniva og Seljemennene, som led martyrdøden der. Ovenfor klosterruinene og foran Sunnivahelleren er et mektig terrasseanlegg. Under arkeologiske utgravninger sommeren 1992 fant Alf Tore Hommedal ved sålding av jordmasser fra den eldste, øverste delen av steinterassen en avklipt bit av en mynt med runer (16×6 mm og 0,228 g; BRM 378/311). Den er preget i Olav Kyrres regjeringstid, 1067–93, og er den vanligste runemynten med over 360 eksemplarer kjent fra før; innskriften fra Selje synes å være identisk med variant d av N 602. Det leses: —]r:a:mot [—, som kan utfylles til *Gunnarr á mót þessa*, “Gunnar eier dette stemplet”. Funnet bekrefter vel datering av helgenanlegget på Selje til slutten av 1000-tallet.

A 332 står på en TREPINNE (AMULETT?) FRA KINSARVIK KIRKE i Ullensvang, Hordaland. Grunnen under golvet i denne steinkirken fra tiden rundt 1200 ble gravd ut av Håkon Christie i 1960, og den gangen ble innskrift A 6 registrert, en lett forvansket futhark på en treplate. I 1992 ble innskrift A 332 registrert på restene av en liten og fint tilskåret trepinne som måler 50×10×6 mm (BRM 49/14). Pinnen er rett avskåret foran første runetegn og avbrukket i den andre enden; 14 av ca. 17 tellemerker er bevart langs en kant på motsatt side av innskriften. Pinnen er brukket tvers over gjennom det midterste runetegnet. Flere av runene er skadde, spesielt nederst, og usikkert lest: **oktałamei?**[—. Trepinnen kan godt ha vært en amulett med kristelig (latinsk?) innskrift, men restene av innskriften gir nå liten språklig mening.

RETTELSER

A 320 på en TELLEPINNE FRA GAMLEBYEN I OSLO ble omtalt i *Nytt*

om runer 5 (1990); der ble slutten av innskriften, etter *Gunnarr, nem þá*, tolket som en sannsynlig futhark til tross for at de fleste tegnene var usikre. Pinnen er nå konserveret, og tolkningen kan ikke lenger opprettholdes. Siste del leses nå med stor usikkerhet: **?u???:hæ?o??|—**.

A 303 på et KNIVSKAFT FRA TRONDHEIM (N-52445) ble først omtalt i *Nytt om runer 4* (1989), og omtalen der ble delvis rettet opp i *Nytt om runer 7* (1992). En riktigere lese måte vil være: **[f]uþork**.

B 664 på en BLYPLATE FRA BRYGGEN I BERGEN (ROSENKRANZ GATE 4) ble presentert i *Nytt om runer 7* (1992) med svært usikker lese måte og uten tolkning. A-siden bør nok leses: **abrab?lraba** og begge sider tolkes som abrakadabra- (eller abrakalabra-)innskrifter.

FRA NYERE TID

Fra AVEN ved Lavik i Høyanger, Sogn og Fjordane, kom en rapport fra Finn Østerbø til Universitetet i Bergen (Karin Fjellhammer Seim) om en innskrift med eldre runer på ei fjøl på utsiden av veggen i et gammelt kvernhus. Det står **dethemmellige hus**, dvs. “det hemmelige hus” (med en liten stavfeil). Innskriften stammer nok fra 1900-tallet.

Fra gården HÅSUM i Fyresdal, Telemark, kom det inn til undersøkelse via advokat Kjetil Straume ei gammel tine med karveskurd. På utsiden av lokket står det skrevet “ANNO 1690” og nedenfor med runer blandet med noen latinske bokstaver: **R#ΛIF:GNΛF#U+
ΣFκ**, dvs.

rolef:Gunlecs | senN, dvs. Rolleiv Gunleikson på gården Hærstad, som døde i 1708. På innsiden av lokket er det skåret flere innskrifter med latinske bokstaver, alle i samme hånd og fra tidlig på 1800-tallet, bl.a. “Svenung Gunlikssen Hustöl 1809”, “Svenung Iverssen Weum”, “Knud Tarjeissen”, “K T S H 1810 MDCCCX”, “MDCCCIV” og den samme Knud Tarjeissen fra Håsum har med runer begynt å skrive navnet sitt: **F#PPT Knudt**. Navnet Knut og Tarjei har forekommet i minst sju generasjoner på Håsum; navnene forekom også på Hærstad og det kan tyde på at tina kom fra Hærstad til Håsum gjennom arv.

Fra STUBERG i Stjørdal, Nord-Trøndelag kom det rapport til Vitenskapsmuseet i Trondheim om en inskripsjon på en nesten loddrett bergflate. Disse “eldre runer” viste seg å være latinske bokstaver og to

bumerker: PPSMPD𐌆 | AISMID×. Dette må være initialene til søsken fra hver sin gård i hver linje (f.eks. Pål PetersSon og Maria PetersDotter 𐌆 og Anders IvarsSon og Maria IvarsDotter ×). Tegnet 𐌆 er kjent som bumerke for Øvre Stuberg i 1759, og de to beslektede bumerkene er sannsynligvis fra foreskjellige bruk under Stuberg. Personene kunne godt ha vært søskenbarn, men har ikke kunnet identifiseres.

På kanten til en etterligning av Egge-steinen (N 103) som i 1992 ble reist på steinens opprinnelige sted ved veien over Eggemoen av lokale historielag, har Nils Malthé Sørenssen, som utførte ristingsarbeidet i 1991, skrevet med runer: **ap̄tr.reisti.mcmlxxxxi | n.m.sørenssen**. Sørenssen har trodd at **p̄** var det samme som *p* og skrev **ap̄tr** for *aptr*.

Arbeidet

I 1992 ble flere etterligninger av runeinnskrifter produsert med konsulenthjelp fra Runearkivet: 1) etterligningen av N 103 Egge-steinen ble reist igjen på opprinnelig sted av lokale historielag, 2) i flere teglsteiner på en vegg i det nye Tønsbergs bibliotek ble tre innskrifter fra byen reproduisert, 3) en etterligning av N 68 Dynna-steinen (med omtalen av brobygging) ble laget til Statens Vegmuseum i Øyer ved Lillehammer, 4) en etterlikning av N 58 Li-steinen ble laget til utstillingen "Rent norsk" i den gamle Vestbanestasjonen i Oslo.

Etterligningen av Egge-steinen ble skiltet. Til runeinnskrift N 83 i Vang kirke (nå "Wang" kirke i Karpacz, Polen) ble det utarbeidet et opplysningsark på tysk, engelsk og norsk (og oversatt til polsk).

Tjenestereiser for dokumentasjon ble foretatt til : 1) til Kensington-steinen i Minnesota og til Bourne-steinen i Massachusetts, 2) til Wang kirke i Polen, 3) til Bryggens Museum i Bergen, bl.a. i forbindelse med vurdering av Terje Spurklands doktoravhandling, 4) til Trondheim, bl.a. til fargefotografering av innskrifter i Vitenskapsmuseet og i Nidarosdomen, og til undersøkelse av runebordet på Brørs i Namdals-eid, Nord-Trøndelag, 5) til Tromsø Museum for å undersøke bl.a. Gimsøy-steinen.

Professor James E. Knirk
Runearkivet, IAKN, Universitetet i Oslo

Arbetet vid Runverket, Stockholm

Nyfynd 1992

Under 1992 har Runverket fått rapport om och undersökt fragment av tre runstenar, delar av två tidigare kända runstenar, en runristad kruk-skärva, en amulett av täljsten och en brynsten. Dessutom har ett antal runristade ben, funna i samband med arkeologiska undersökningar i Lund, undersökts av Marie Stoklund vid Runologisk-epigrafisk Laboratorium i Köpenhamn.

Vid ÖREDS SÅG I BARVA SOCKEN I SÖDERMANLAND påträffades vid två tillfällen under året delar av en runsten. De har inbördes passning och kommer att sammanfogas och resas i trakten av fyndplatsen. Den hopsatta stenen kommer att få måtten 156×78×27 cm. Fragmenten hade legat under skorstensstocken i en nu riven stuga. Runstensens högra del saknas. Brottkanternas utseende gör det troligt att den delen smulats sönder då stenen sprängdes. Utsikterna att finna flera delar av runstenen är därför dåliga. Inskriften lyder: —]??•lit•?aisa•stain•pinsa•iftir•?u?ta?s??[—]????[—, "... lät resa denna sten efter ...".

På hösten fick Runverket anmälan om att en sten som sedan länge funnits upptagen i Fornlämningsregistret som milstolpe i själva verket var en del av en runsten. Den lilla stenen står på ett fundament av natursten i VADSBRO SOCKEN I SÖDERMANLAND. Materialet är granit och måtten 39×57×16 cm. Som fragmentet är placerat står de åtta runorna upp och ned. Inskriften är fördelad på två rader och lyder: —]?ialan | —]?k. Den korta inskriften kan inte ges någon säker tolkning.

Två runstensfragment hade påträffats vid OPPGÅRDEN PÅ BJÖRKÖ i Mälaren. Det ena låg i grunden till en numera riven ladugård. Det mäter 34×34×30 cm och ristningen består av delar av ett kors, några ornamentala linjer och en runslinga med de fem runorna —]tunba[—. Inne i boningshuset förvarades ett mindre fragment, 22×7×16 cm, med övre delen av fyra runor —]?stþ[—. Sedan fragmenten förts till Statens historiska museums stenmagasin i Stockholm visade det sig att det större hade passning till det tidigare kända runstensfragmentet U 8.

Sommaren 1990 inträffade en större brand i centrala Uppsala varvid bl.a. Auditorium oeconomicum förstördes. I samband med restaureringsarbetet påträffades delar av runstenen U 909 från FINNSTA I VÄNGE SOCKEN. Fragmenten låg i en trappa. Stenen fördes enligt Bureus anteckningar till Uppsala 1626 där den efter att en kortare tid ha stått "På Torget" hamnade liggande i portgången till det hus som senare skulle bli Auditorium oeconomicum. Senaste gången stenen granskades var 1732. Tre av de fyra påträffade fragmenten bär ristning och har inbördes passning. De utgör högra delen av stenens mittparti och har inskriften: —|aft•hulbior|—|kup|—; där finns också delar av korset. Runstensfragmenten har sammanfogats och förvaras nu vid Upplandsmuseet.

I samband med bearbetning av fynd, förvarade i Gustavianum i Uppsala, från en 1963 företagen arkeologisk undersökning i DRAGBY, SKUTTUNGE SOCKEN, UPPLAND, hittades en liten krukskärva med fyra runor inristade. Granskning i mikroskop visade att linjerna måste ha ristats medan leran fortfarande var mjuk. Den grav där krukskärvan påträffades har daterats till 400-talet e.Kr. och runorna måste därför vara urnordiska. Inskriften kan läsas som **pnfu** eller **wnfu**.

Vid arkeologiska utgrävningar i ett kvarter i centrala UPPSALA påträffades en amulett av täljsten. På ena sidan finns ristade linjer och skrapmärken. Närmast amulettens nederkant finns en tydligt ristad binderuna **æ̅l** eller **læ̅**.

Gravfältet NÄSBÄCKEN I OCKELBO SOCKEN I GÄSTRIKLAND röjdes och städades hösten 1992. Då påträffades en liten brynsten av skiffer. På ena breddsidan finns en tunt ristad runinskrift placerad i ett u-format inskriftsband. Stenytan är mycket nött och de ristade tecknen svåra att urskilja. Följande har kunnat läsas: —|r?|—|??:u|—|??:hfk:s?|—.

Arbetet

Mycket tid har ägnats åt vård och granskning av runstenar i kulturlandskapet. Ett femtiotal ristningar har rengjorts och fått en allmän översyn av en stenkonservator innan de målats upp. I det regelbundna tillsyns-

arbetet har Runverket god hjälp av de flera hundra kontrakterade runstensfaddrarna, som klipper gräs och sly runt stenarna och sköljer av dem med vatten då och då.

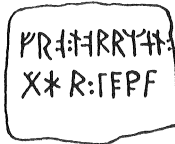
Inom serieverket Sveriges runinskrifter pågår arbete med de opublicerade inskrifterna på norra Gotland och i Hälsingland liksom med nyutgåvor av inskrifterna på Öland och i Östergötland.

1:e antikvarie Marit Åhlén
Runverket, Riksantikvarieämbetet

A Kensingtonian Inscription from Peru

In 1992 the Runic Archives in Oslo received a letter accompanied by a set of pictures documenting a rune-inscribed stone discovered a few years ago near Killalake, Mejia, in the region of AREQUIPA, PERU. The letter, which came from Oscar Salas Rivera in Piura, Peru, arrived at the Runic Archives via Thor Heyerdahl and the Kon-Tiki Museum.

No information was provided concerning the size of the rectangular and seemingly flat stone. Impressions and remnants showed that a cord had apparently been tied around the stone, which may have functioned as a weight. There was a clear runic inscription on the one side, and fairly indecipherable runic remains on the other. The inscription reads:

 fro:norrmen: | ahr:1362, i.e., "From Norwegians, year 1362". The runic forms are the same as those on the late-nineteenth-century Kensington rune-stone from Minnesota, especially X (mirror image of the Kensington sign) as the sign for **a**, the numerals and date are the same, every word is known from the Kensington inscription, and the spelling and grammatical ideosyncracies are the same: **fro** for Old Norse *frá*, **norrmen** for *Norðmenn* (which should be in the dative), **ahr** for *úr* (with **h** to show vowel length). The few discernible signs on the opposite side seem to repeat the date. It is impossible to tell who may have made this partial copy of the Kensington rune-stone, when it was perpetrated, or why.

James E. Knirk, The Runic Archives, Oslo

Adressene til sentrene for runeforskning

Danmark:

Runologisk-epigrafisk Laboratorium
Nationalmuseet
Prinsens Palais, Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K
Danmark/Denmark

England:

Professor R. I. Page
Corpus Christi College
Cambridge CB2 1RH
England

Norge:

Runearkivet
IAKN, Oldsaksamlingen
Universitetet i Oslo
Frederiks gate 3
N-0164 Oslo, Norge/Norway

Sverige:

Runverket
Riksantikvarieämbetet
Box 5405
S-114 84 Stockholm, Sverige/Sweden

Tyskland:

Prof. Dr. Klaus Düwel
Seminar für Deutsche Philologie der
Georg-August-Universität Göttingen
Humboldtallee 13
D-37073 Göttingen, Deutschland/Germany

Das 4. Internationale Runesymposium

Das 4. Internationale Symposium über Runen und Runeninschriften findet vom 4.–9. August 1995 in Göttingen statt. Im Vordergrund steht das Thema „Runeninschriften als Quelle für einzelne Nachbardisziplinen“. Interessenten werden gebeten, sich möglichst bis zum 31. Juli 1994 schriftlich an: Klaus Düwel, Seminar für Deutsche Philologie, Humboldtallee 13, D-37073 Göttingen zu wenden. Sie erhalten dann entsprechende Unterlagen (Programm). Ich bitte um Mitteilung, wenn ein Vortrag gehalten werden muß, um Mittel für Reise und Aufenthalt von eigenen Institutionen zu erhalten. Alle Vorträge können nicht gehalten werden, erscheinen aber im Symposiumsband. Auf dem Symposium selbst werden die Vorträge (Manuskriptabgabe 31. Dezember 1994) nur in Kurzfassung vorgestellt und diskutiert werden können.

Prof. Dr. Klaus Düwel

The Fourth International Runic Symposium

The Fourth International Symposium on Runes and Runic Inscriptions will take place 4–9 August 1995 in Göttingen. The meeting will concentrate on the theme “runic inscriptions as sources for individual neighbouring disciplines”. Those interested in participating are requested to write if at all possible by 31 July 1994 to Klaus Düwel, Seminar für Deutsche Philologie, Humboldtallee 13, D-37073 Göttingen, Germany. They will then receive the necessary materials (programme). I request to be informed when a paper must be held in order for the author to qualify for a grant of travel and living expenses from his or her own institution. Not all lectures will be able to be delivered, but they can all appear in the proceedings of the symposium. During the symposium itself only short versions of the papers will be presented and discussed; manuscripts must be turned in by 31 December 1994.

Prof. Dr. Klaus Düwel

„Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung“, Bad Homburg 1992

Der Schwerpunkt des internationalen runologischen Symposiums in Bad Homburg vom 24.–27. Juni 1992 lag auf der komplexen Frage nach den sprachlichen und kulturellen Wechselbeziehungen in der runischen Schriftkultur der germanischsprachigen Länder während des ersten nachchristlichen Jahrtausends. In elf Vorträgen wurden vor allem vier Arten von Wechselbeziehungen behandelt und diskutiert:

- 1) Wechselbeziehungen zwischen Skandinavien und dem Kontinent, sowohl im Hinblick auf die runische Schrift und Sprache als auch genereller unter dem Aspekt des kulturellen Austausches von der ausgehenden Römischen Kaiserzeit über die Merowingerzeit bis hin zur Wikingerzeit (zu diesem Thema wurden Vorträge von Lena Peterson, Marie Stoklund, Elmar Seebold und Hans Frede Nielsen gehalten);
- 2) Wechselbeziehungen zwischen dem angelsächsischen, friesischen und kontinentalen Sprach- und Kulturraum (dieses Thema behandelten Arend Quak, R. I. Page und David Parsons);
- 3) Wechselbeziehungen zwischen dem runischen Schriftsystem und der lateinischen Epigraphie (hierüber sprachen Helmer Gustavson und Klaus Düwel) und
- 4) Wechselbeziehungen interdisziplinärer Art, hier vor allem zwischen Runologie und Prähistorie (dieser Aspekt wurde von Ulla Lund Hansen und Helmut Roth behandelt).

Darüber hinaus wurden von M. Stoklund und K. Düwel einige Neufunde vorgestellt. Zudem stellte K. Düwel das Konzept der Neuausgabe der kontinentalen Runeninschriften (Düwel/Roth) zur Diskussion.

Der Tagungsband befindet sich im Druck (Klaus Düwel (Hrsg.): *Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung*, Berlin/New York 1994 = Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde) und enthält über die Vorträge hinaus die überarbeitete Magisterarbeit von Karin Ertl zum Thema „Runen und Latein. Untersuchungen zu den skandinavischen Runeninschriften des Mittelalters in lateinischer Sprache“.

Susanne Kramarz-Bein, Bonn

“Det 5. runologmøtet”, Trondheim 1992

“Det 5. runologmøtet” ble holdt i Trondheim 26.–30. august 1992; arrangørene var Jan Ragnar Hagland, Nordisk institutt, og Aud Beverfjord, Vitenskapsmuseet. Utgangspunktet for møtet var det beste: engasjerte deltagere (totalt 15) og værforhold man i denne landsdelen ikke kan klage over.

Første møtedag var forbeholdt aktiviteter i Trondheim, der det var innlagt to faglige foredrag: Førsteantikvar Axel Christophersen fra Riksantikvarens utgravningskontor i Trondheim presenterte byutgravningene i Trondheim med vekt på materialet fra Folkebibliotekstomta. Avdelingsingeniør Roar Sæterhaug fra Vitenskapsmuseets laboratorieavdeling fortalte om konservering av tre med særlig vekt på runepinner og andre tregjenstander med innskrifter. Mellom de to foredragene fikk deltagerne selv studere et stort utvalg av runematerialet fra bygrunnen. En guidet omvisning på Trøndelag Folkemuseum på Sverresborg var siste post på dagens faglige program.

Andre møtedag startet med besøk i de arkeologiske samlingene ved Vitenskapsmuseet, hvor en del av museets runemateriale befinner seg. Turen gikk deretter til Nidarosdomen hvor forsker Lisbeth Alnæs fra Norges tekniske høyskole ga en innføring om luftangrep på stein. Dette er et stadig større problem med hensyn til innskrifter og ristninger som er utsatt for vær og vind. I Nidarosdomen kunne man selv studere de innskriftene som var tilgjengelig i katedralen (noe som gjelder flesteparten), både innvendig og utvendig.

Siste møtedag var viet en ekskursjon i Inn-Trøndelag. Her forsøkte man å nå over flest mulig av de innskrifter som befinner seg i kirker og på steiner eller bergflater. I Stjørdal kommune var gruppen innom Værnes kirke, Hegra kirke (bautasteiner), Stuberg gård i Lånke og “Skrivarberget” på Ystines/Berg. I Inderøy kommune ble Sakshaug og Hustad kirker besøkt. Lunsjen ble inntatt på Jægtvolden Fjordhotell i Inderøy.

Aud Beverfjord, konsulent
Vitenskapsmuseet i Trondheim

Samnordisk runtextdatabas

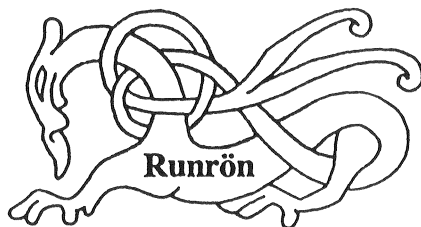
I november 1992 mottog vi det glädjande beskedet att Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål beviljat oss ett anslag för upprättandet av en samnordisk runtextdatabas. Den till stiftelsen ingivna projektplanen lyder i sammanfattning:

Syftet med projektet Samnordisk runtextdatabas är att åstadkomma en samlad korpus av nordiska runtexter (innefattande förutom inskrifter i Norden också sådana funna utanför Norden) till tjänst för forskning inom ett flertal discipliner, främst givetvis runologi men även bl.a. språkhistoria (morfologi, fonologi och lexikon), arkeologi, historia och religionsvetenskap. Texterna skall samlas i maskinläsbar form, användbar i bl.a. persondatorer, och skall hållas tillgängliga på disketter och pappersutskrifter. Möjligheter skall finnas att göra utdrag ur korpusen och bearbetningar av den. Varje textenhet (inskrift) skall bestå av tre delar: translittererad text, till fornvästnordiska normaliserad text och till engelska översatt text. Till varje textenhet skall knytas uppgifter om tidsperiod, fyndområde, excerperad källa, lägeskoordinater, fornlämningsregisternummer, föremålstyp o.likn. Speciella sökprogram och konkordansprogram skall upprättas parallellt med textfilerna och kunna levereras till användarna. Vissa på marknaden befintliga registerprogram och karteringsprogram skall kunna appliceras på textfilerna.

Arbetet startade 1 januari 1993. Det utförs i en i förhållande till projektplanen reducerad takt, eftersom den beviljade summan pengar är lägre än den i ansökan beräknade, och koncentreras för närvarande till de vikingatida inskrifterna. Tack vare gåvor från andra datorbaserade runforskningsprojekt har den manuella inskrivningen av texter hittills kunnat begränsas avsevärt. Vi har haft förmånen att till projektet kunna knyta en rad högt kvalificerade medarbetare i både Sverige och utlandet.

Vi besvarar gärna frågor om arbetets fortskridande, och vi kommer att annonsera i *Nytt om runer* när databasen eller delar av den är tillgängliga.

Lennart Elmevik och Lena Peterson
Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet

**Runologiska bidrag utgivna av
Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet**

- (1. Projektet De vikingatida runinskrifternas kronologi. En presentation och några forskningsresultat. 1989. Utsåld.)
2. Lena Peterson: Svenskt runordsregister. 1989. Pris SEK 30:-. (Endast få ex. kvar.)
3. Henrik Williams: Åsrunan. Användning och ljudvärde i runsvenska steninskrifter. *With a summary: The os-rune. Use and phonetic value in Rune-Swedish inscriptions on stone.* 1990. Pris SEK 100:-.
4. Svante Lagman: De stungna runorna. Användning och ljudvärden i runsvenska steninskrifter. *Deutsche Zusammenfassung: Die punktierten Runen. Gebrauch und Lautwerte in runenschwedischen Steininschriften.* 1990. Nytryck 1992. Pris SEK 90:-.
5. Jan Axelson: Mellansvenska runristare. Förteckning över signerade och attribuerade inskrifter. 1993. Pris SEK 90:-.
6. Blandade runstudier 1. *With English summaries.* 1992. Pris SEK 150:-.
Innehåll: *Lars-Erik Ahlsson: Lånord i svenska runinskrifter. Lennart Elmvik: Runsvenskt ak 'och'. Henry Freij: Viking ristade och Grimulv. Studier av runstenars spårprofiler och huggmärken. Jan Meijer: Planning in runic inscriptions. Bengt Odenstedt: Om uppkomsten av den yngre futharken. Lena Peterson: Hogastenean på Orust. Per Sille: "Gunnarsstenarna" – en kritisk granskning av en mellansvensk runstensgrupp. Lars Wollin: Drömmen om Runverket. Johannes Bureus och den äldsta runologin.* -
7. Rune Palm: Runor och regionalitet. Studier av variation i de nordiska minnesinskrifterna. *With a summary in English: Runes and regionality. Studies of variation in the Scandinavian commemorative inscriptions.* 1992. Pris SEK 175:-. (Endast få ex. kvar.)

Under utgivning (priser ej fastställda):

Proceedings of the Third International Symposium on Runes and Runic Inscriptions, Grindaheim, Norway, 8–12 August 1990. Ed. by James E. Knirk.

Michael P. Barnes: The Runic Inscriptions of Maeshowe, Orkney.

På angivna priser tillkommer porto och, inom Sverige, moms. Böckerna kan beställas från:

Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
Box 513
S-751 20 UPPSALA
Sweden

Runeforskning i Danmark

Redaktionen har i år prøvet at få en oversigt over interessen for runer og igangværende runeforskningsprojekter i Danmark. Et spørgeskema blev sendt ud til 14 personlige abonnenter på *Nytt om runer* i Danmark, og glædeligt mange af dem sendte oplysninger tilbage til tidsskriftet. Følgende oversigt bygger på svarene.

Gillian Fellows-Jensen is a Reader in Name Studies at Copenhagen University's Institute for Name Research. She has made some use of the evidence provided by runic inscriptions for developments in the Scandinavian language in the Viking period that are reflected in personal names, for example in "Anthroponymical specifics in place-names in *-bý* in the British Isles" (*Studia anthroponymica Scandinavica* 1 (1983), 45–60), in "Scandinavian Personal Names in Foreign Fields" (*Cahiers des annales de Normandie* 23 (1990), 149–59), and in "Of Danes—and Thanes—and Domesday Book" (in *People and Places in Northern Europe 500–1600: Essays in Honour of Peter Hayes Sawyer*, eds. I. Wood and N. Lund (Woodbridge 1991), 107–21), and for intermarriage between Celts and Vikings in the Isle of Man, for example in "Scandinavian settlement in the Isle of Man and Northwest England: the place-name evidence" (in *The Viking Age in the Isle of Man*, eds. C. Fell et al. (London 1983), 37–52). She has also used runic inscriptions to support new interpretations of personal names and new explanations of their national origin, in "Some Orkney Personal Names", in *Proceedings of the Eleventh Viking Congress*, eds. C. Batey et al. (Edinburgh 1993), 397–407.

Iver Kjær, cand.mag., er nu administrator for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Han var 1967–91 ansat ved Københavns Universitet og 1965–67 ved University of California–Berkeley, og ved begge institutioner underviste han med mellemrum i runologi. Han har marts 1993 på et sociolingvistisk seminar ved Aalborg Universitetscenter holdt et runologisk og identitetshistorisk indlæg med titlen: "Runer og indvandrere i Amerika — om Kensingtonstenen, Verdensudstillingen i

Chicago og nordisk identitet" (under trykning). Han har tidligere skrevet om runeindskrifter som del af dansk- og historieundervisningen siden 1930'erne på skoler og universiteter.

John Kousgård Sørensen, professor i dansk sprog ved Københavns Universitet, knyttet til Institut for Navneforskning sammesteds, har især interesseret sig for navnestoffet i runeindskrifter ("Ordbog over urnordiske personnavne", i *Personnamn i nordiska och andra germaniska fornspråk*, NORNA-rapporter 51 (Uppsala 1993), "Nye vikingetidsnavne", i *Vikingetidens sted- og personnavne*, NORNA-rapporter 54 (Uppsala 1994). Han har i *Patronymer i Danmark*, bd. I: *Runetid og middelalder* (København 1984) behandlet de patronymiske betegnelsers emotionelle funktion (selvros) i runeindskrifterne. En ny tolkning af en omstridt passus på Glavendrup-stenen er forelagt i "Om personnavne på -vi/-væ og den før-kristne præstestand" (*Danske Studier* 1989). Han har planer om en undersøgelse af runeindskrifter som stednavnekilder.

Jonna Louis-Jensen, professor i islandsk sprog og litteratur ved Københavns Universitet, Det arnamagnæanske Institut, er særlig interesseret i metriske indskrifter fra vikingetid og tidlig middelalder. Hun har skrevet artiklen "To halvstrofer fra Bryggen i Bergen" i *Festskrift til Alfred Jakobsen* (Trondheim 1987), s. 106–09, og bidraget til tydningen af to nyfundne runeindskrifter: fra Bø gamle kirke (jfr. James Knirk i *Telemark historie: Tidsskrift for Telemark Historielag* 7 (1986), s. 71–81) og fra Stóra-Borg, Island (jfr. Mjöll Snæsdóttir, "Ráði sá er kann", *Árbók Hins íslenska fornleifafélags* 88 (1989), s. 29–34).

Preben Meulengracht Sørensen, professor i norrøn filologi ved Universitetet i Oslo, har skrevet om runer i litteraturhistoriske sammenhænge. Om Rök-stenen som tekst og kilde har han skrevet "Der Runen-Stein von Rök und Snorri Sturluson — oder 'Wie aussagekräftig sind unsere Quellen zur Religionsgeschichte der Wikingerzeit?'" i: *Old Norse and Finnish Religions and Cultic Place-Names*, red. Tore Ahlbäck (Åbo 1990), 58–71.

Carl Jørgen Nielsen, cand.mag. og lektor ved Dronninglund gymnasium, har især arbejdet med dateringsproblemer: "Datering af futhark-reduktionen og den tidlige 16tegns futharks indskrifter" (speciale, Aarhus Universitet 1979) og mindre artikler i *Dansk Noter* og *Danske Studier*.

Hans Frede Nielsen, docent i engelsk sprog ved Institut for sprog og kommunikation, Odense Universitet, har haft engelsk og germansk sproghistorie som indgang til runologien og har derfor beskæftiget sig fortrinsvis med den sproglige side af engelske og frisiske runeindskrifter samt med sproget i de tidlige indskrifter i Skandinavien. For tiden arbejder han med de frisiske runeindskrifers forskningshistorie og forventer at offentliggøre artikler herom i 1994, bl.a. "The Beginnings of a 'Frisian' Runic Corpus" i *Philologia Frisica anno 1993* (Leeuwarden 1994) og "Ante-Old Frisian: A Review" i *NOWELE* 24 (August 1994).

Michael Lerche Nielsen, cand.phil. og ph.d.-studerende ved Institut for Navneforskning, Københavns Universitet, færdiggjorde i foråret 1993 et speciale til cand.phil.-graden i nordisk filologi med emnet "Svensk og norsk indflydelse i vikingetidens danske runeindskrifter" (upubliceret). Siden har han i anden sammenhæng arbejdet med "Fremmed indflydelse i det danske runemateriales personnavneforråd"; foredraget vil blive trykt i *Vikingetidens sted- og personnavne*, NORNA-rapporter 54 (Uppsala 1994). Fra sommeren 1993 fik han tildelt et 3-årigt ph.d.-stipendium ved Institut for Navneforskning til at udforske vikingetidens danske personnavneforråd i runeindskrifter og i stednavne med efterleddet *-torp*.

Ved siden af hans universitetsforpligtelser arbejder Michael Lerche Nielsen sammen med Marie Stoklund om dataføringen af danske runeindskrifter til brug for Uppsala universitets runedatabaseprojekt. Endvidere arbejder han på en afhandling om brugen af **R**-runen for vokal i vikingetidens runeindskrifter, som han håber vil kunne blive færdigskrevet i nær fremtid. Han håber desuden på at kunne arbejde videre med spørgsmålet om svensk og norsk indflydelse i danske runeind-

skrifter.

Marie Stoklund, museumsinspektør, cand.mag., er ansat i en halvtidsstilling på Nationalmuseet og varetager arbejdet ved Runologisk-epigrafisk Laboratorium. Det indebærer først og fremmest en vurdering af og stillingtagen til nye fund, som bl.a. i kraft af danefæ-ordningen behandles på Nationalmuseet. Da det drejer sig om alle indskrifter med runer, fra romersk jernalder og fremefter (jf. de årlige oversigter i *Arkæologiske udgravninger i Danmark* og i *Nytt om runer*) kræver det en generel og ajourført viden om runer og runeskriftens udvikling og en vilje til at fordybe sig i de problemer, som rejser sig for hvert enkelt fund. Jeg må erfaringsmæssigt konstatere, at dette gør det vanskeligt at koncentrere en særlig forskningsindsats inden for et specielt område. Jeg håber dog stadig på at kunne udgive de middelalderlige, grønlandske indskrifter; men en række nye fund fra romersk jernalder har ført til et forsøg på at give en oversigt over disse de tidligste runeindskrifter og de problemer, der knytter sig til dem.

Karen Thuesen er mag.art. i nordisk filologi og ansat som ekstern lektor i dansk sprog ved Københavns Universitet. Hun har bl.a. givet et daterings- og tolkningsforslag til Maltstenens indskrift (*Maltstenen: En runologisk undersøgelse af den sydjyske Maltindskrift* (København 1990)) og beskæftiger sig i øvrigt med urnordisk navngivningstradition.

Utställning om medeltidsrunor i Stockholm

Runverket i Stockholm kommer att tillsammans med Stockholms medeltidsmuseum anordna en utställning om medeltidsrunor på medeltidsmuseet. Utställningen öppnas den 20 oktober 1994 och beräknas pågå ett år. I anslutning till utställningen anordnas runsymposier för speciellt inbjudna forskare i november 1994 och mars 1995.

Avdelningsdirektör Helmer Gustavson
Runverket vid Rilsantikvarieämbetet

Runebibliografi 1992

- Adamsen, Christian, & Vivi Jensen. "Guldringen fra Strårup." *Museet på Koldinghus, Årbog 1990-1991* (1992), 86-105.
- Ahlsson, Lars-Erik. "Lånord i svenska runinskrifter." I: *⇒Blandade runstudier* 1, 7-12.
- Andersen, Harald. "Regning og runesten." *Skalk* 1992.5, 32. [Om 9 runesteiner tapt i Københavns brann 1728.]
- Andersson, Thorsten. "Utjorden Sibberyd i Rök." *Namn och bygd* 80 (1992), 153-54.
- Arcamone, Maria Giovanna. "Una nuova iscrizione runica da Monte Sant' Angelo." *Vetera Christianorum* 29 (1992), 405-10.
- Barnes, Michael. Anmeldelse av Svante Lagman, *De stungna runorna* (1990). *Scandinavica* 31 (1992), 81-86.
- Blandade runstudier* 1. Runrön 6. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, 1992. 201 s.
- Bodin, Ulf. "Runstenar i Björklinge socken." *Björklinge förr och nu* [Björklinge hembygdsförening] 16 (1992), 10-15.
- Bonnier, Ann Catherine. "Sandstensmonumentet i Kungs-Husby kyrka." I: *Kungs-Husby i Trögd: Kungsgård, kyrka och socken*. Red. Carl Gustav von Ehrenheim. Studier till Det medeltida Sverige 6. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 1992, 52-57. [U 709.]
- Braunmüller, Kurt. "Der Maltstein: Versuch einer Deutung." *Frühmittelalterliche Studien* 26 (1992), 149-64.
- Bylund, Charlotta, & Marit Åhlén. "Rune stones — Inventory and preventive measures." I: *Air Pollution and the Swedish Heritage: Progress 1988-1991*. Red. Jan Gullman. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, Rapport, RIK (Konserveringstekniska studier) 6. Stockholm: Riksantikvarieämbetet & Statens Historiska Museer, 1992, 36-50.
- Carruba, Onofrio. Omtale av Carla Cucina, *Il tema del viaggio nelle iscrizioni runiche* (1989). *Istituto Lombardo, Accademia di Scienze e Lettere, Rendiconti, Parte Generale e Atti Ufficiali* 124 (1990, publ. 1992), 82.

- Christiansson, Hans. "Projektets logotype — en unik bildframställning." I: *Sveriges kristmande: Kultur och mentaliteter under vikingatid och medeltid; Projektmeddelanden 2*. Uppsala: Uppsala universitet, 1992, 1–5. [Om bildeframställningen på U 631.]
- Cucina, Carla. "Il calendario runico di Bologna." I: *Il mondo dei Vichinghi: Ambiente, storia, cultura ed arte; Atti del Convegno Internazionale di Studi, Genova, 18–20 settembre 1991*. Genova: Sagep, 1992, 197–218.
- Dillmann, François-Xavier. "Les runes, l'écriture des Vikings." I: *Les Vikings = Les dossiers d'archéologie 170* (april 1992), 20–29.
- Düwel, Klaus. "Runen als magische Zeichen." I: *Das Buch als magisches und als Repräsentationsobjekt*. Red. Peter Ganz. Wolfenbütteler Mittelalter-Studien 5. Wiesbaden: Harrassowitz (for Herzog-August-Bibliothek, Wolfenbüttel), 1992 [publ. 1993], 87–100.
- . "Runen als Quellen der germanischen Religionsgeschichte." I: ⇒*Germanische Religionsgeschichte*, 229–69.
- . "Zur Auswertung der Brakteateninschriften: Runenkenntnis und Runeninschriften als Oberschichten-Merkmale." I: *Der historische Horizont der Götterbild-Amulette aus der Übergangsepoche von der Spätantike zum Frühmittelalter: Bericht über das Colloquium vom 28.11.–1.12. 1988 in der Werner-Reimers-Stiftung, Bad Homburg*. Red. Karl Hauck. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, Dritte Folge 200. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 32–90.
- . Anmeldelse av Svante Lagman, *De stungna runorna* (1990). *Journal of English and Germanic Philology* 91 (1992), 309–12.
- . Anmeldelse av Bengt Odenstedt, *On the Origin and Early History of the Runic Script* (1990). *Göttingische Gelehrte Anzeigen* 244 (1992), 234–41.
- Elmevik, Lennart. "Runsvenskt ak 'och'." I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 13–17.
- Enright, Michael J. Anmeldelse av Karl Hauck et al., *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit* 3 (1989). *Speculum* 67 (1992), 968–70.

- Fellows-Jensen, Gillian. Anmeldelse av Judith Jesch, *Women in the Viking Age* (1991). *Namn och bygd* 80 (1992), 180–82.
- Freij, Henry. “Viking ristade och Grimulv: Studier av runstenars spårprofiler och huggmärken.” I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 19–35. [Opptr. av *Laborativ arkeologi* 1 (1986), 41–57.]
- Fries, Sigurd. Omtale av Evert Salberger, *Östgötska runtexter* (1990). I: “Litteraturkrönika 1991”. *Arkiv för nordisk filologi* 107 (1992), 272.
- Germanische Religionsgeschichte: Quellen und Quellenprobleme*. Red. Heinrich Beck, Detlev Ellmers & Kurt Schier. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 5. Berlin/New York: de Gruyter, 1992. viii+751 s. [⇒Düwel, Klaus; ⇒Heizmann, Wilhelm; ⇒Seebold, Elmar.]
- Gräslund, Anne-Sofie. “Kultkontinuitet — myt eller verklighet? Om arkeologins möjligheter att belysa problemet.” I: ⇒*Kontinuitet i kult och tro*, 129–50. [Særlig 144–46: “Runstenarnas vittnesbörd om kultkontinuitet”.]
- . “Lokala bebyggelsecentra i Uppland — runstenar och åkerjord.” I: *Økonomiske og politiske sentra i Norden ca 400–1000 e. Kr.: Åkerseminaret, Hamar 1990*. Red. Egil Mikkelsen & Jan Henning Larsen. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter, Ny rekke 13. Oslo: Universitetets Oldsaksamling, 1992, 181–88.
- . “Runstenar — om ornamentik och datering II.” *Tor: Tidskrift för nordisk fornkunskap* 24 (1992), 177–201.
- Grønvik, Ottar. “Runesteinen fra Malt i Jylland.” *Arkiv för nordisk filologi* 107 (1992), 1–34.
- . “Rök-innskriftens sibbi.” *Maal og Minne* 1992, 145–49.
- Gschwantler, Otto. “‘Licht und Paradies’: Fürbitten für Verstorbene auf schwedischen und dänischen Runeninschriften und ihr Verhältnis zur lateinischen Totenliturgie.” I: ⇒Triuwe: *Studien zur Sprachgeschichte und Literaturwissenschaft*, 51–67.
- Gustavson, Helmer, Thorgunn Snædal & Marit Åhlén. “Runfynd 1989 och 1990.” *Fornvännen* 87 (1992), 153–74.
- Hagland, Jan Ragnar. “‘Den første grammatiske avhandling’ og islandske runer.” I: ⇒*Kongsmenn og krossmenn*, 131–38.

- . “Kvardagens skriftspråk.” I: *I kongers kaupang og bispers by — arkeologi forteller byhistorie*. Red. Axel Christophersen. Trondheim: Riksantikvaren, Utgravingskontoret i Trondheim, 1992, 131–33.
- Hauck, Karl. “Fünens besonderer Anteil an den Bildinhalten der völkerwanderungszeitlichen Brakteaten (Zur Ikonologie der Goldbrakteaten, XLIX).” *Frühmittelalterliche Studien* 26 (1992), 106–48.
- Heizmann, Wilhelm. “Lein(en) und Lauch in der Inschrift von Fløksand und in Vølsa pátttr.” I: *⇒Germanische Religionsgeschichte*, 365–95.
- Hertzman, Rolf. “Faddrar vårdar 500 runstenar.” *Populär Historia* 2.3 (1992), 7.
- Heyerdahl, Gerd Høst ⇒ Høst Heyerdahl, Gerd.
- Hines, John. Anmeldelse av Peter Sawyer, *När Sverige blev Sverige* (1991). *Saga-Book* 23.5 (1992), 391–94.
- Höfler, Otto. “Herkunft und Ausbreitung der Runen.” I: Samme. *Kleine Schriften*. Red. Helmut Birkhan. Hamburg: Buske, 1992, 285–307. [Oppt. fra *Die Sprache* 17 (1971), 134–56.]
- Howlett, David. “Inscriptions and Design of the Ruthwell Cross.” I: *⇒The Ruthwell Cross*, 71–94.
- Hult, Bengt. “Ej strid — utan frid: En omtolkning.” *Kyrkohistorisk årsskrift* 1992, 107–16. [Om bildeframstillingen på U 901.]
- Hultgård, Anders. “Religiös förändring, kontinuitet och ackulturation/synkretism i vikingatidens och medeltidens skandinaviska religion.” I: *⇒Kontinuitet i kult och tro*, 49–103. [Særlig 81–83: “Vikingatida amuletter”, 84–91: “Runstensikonografi och runinskrifter i Södermanland”.]
- Høst Heyerdahl, Gerd. “Litt mer om *laukar* og *alu*: En replikk.” *Maal og Minne* 1992, 157–60. [⇒Saltveit, Laurits.]
- Isaksson, Folke. *Rökstenens gåta*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 1992. 31 s.
- Jackson, Christopher. Anmeldelse av Carla Cucina, *Il tema del viaggio nelle iscrizioni runiche* (1989). *Saga-Book* 23.5 (1992 [publ. 1993]), 394–96.

Jensen, Vivi ⇒ Adamsen, Christian, & Vivi Jensen.

Juhl, Mogens. "Runegravstenen i Føvling gennem 350 år." *Fra Ribe amt* 25 (1992), 392-406.

Jull, A. J. Timothy ⇒ Pieper, Peter, et al.

Klein, Thomas. "Zu *horna* und zur sprachlichen Einordnung der Gallehus-Inschrift." Paul und Braunes *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 114 (1992), 212-26.

Knirk, James E. "Runeinnskriftene i kyrkja." I: *Uvdal stavkirke forteller: Funn og resultater etter undersøkelsene av stavkirken i 1978*. Red. Nils Friis. Uvdal: Nore og Uvdal kommune, 1992, 70-75.

Knutsson, Christer. "Runor i Växjö." I *Värend och Sunnerbo* [Kronobergs läns hembygdsförbund & Smålands museum] 33.2 (1992), 20-22.

Kongsmenn og krossmenn: Festskrift til Grethe Authén Blom. Red. Steinar Supphellen. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Skrifter 1992.1. Trondheim: Tapir, 1992. 310 s. [⇒Hagland, Jan Ragnar; ⇒Sawyer, Birgit.]

Kontinuitet i kult och tro från vikingatid till medeltid. Red. Bertil Nilsson. Projektet Sveriges kristnande, Publikationer 1. Uppsala: Lunne, 1992. 154 s. [⇒Gräslund, Anne-Sofie; ⇒Hultgård, Anders.]

Källman, Rolf. "Två runstensrika socknar." I: Samme. *Markim och Orkesta — två socknar i Mälardalen*. Svenska Kulturminnen 54. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 1992, 22-26.

Larsson, Mats G. "Runstenarna och Södermanlands kristnande." I: *Öppna gränser: Ekumeniskt och europeiskt i Strängnäs stift genom tiderna*. Red. Samuel Rubenson. Stockholm: Proprius, 1992, 11-18.

———. "Utlandsfarare och runstenskronologi — replik till Per H. Ramqvist." *Fornvännen* 87 (1992), 43-45.

Looijenga, Tineke. "Bernsterburen Revisited." *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 36 (1992), 59-62.

Looijenga, Tineke, & Jan Zijlstra. "Een gouden hanger met runen-inscriptie uit Wijnaldum (Fr.)." *Paleo-Aktueel* [Groningen] 3 (1992), 97-100.

Lundeby, Einar, & Henrik Williams. "Om Vadstenabrakteatens **tuwa** med et tillegg om Lellingebrakteatens **salu**." *Maal og Minne* 1992,

11–26.

Maarleveld, Thijs J. ⇒ Pieper, Peter, et al.

MacLean, Douglas. “The Date of the Ruthwell Cross.” I: ⇒*The Ruthwell Cross*, 49–70.

Magnus, Bente. “A matter of literacy or magic?” I: *Peregrinatio Gothica III, Fredrikstad, Norway, 1991*. Red. Eldrid Straume & Ellen Skar. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter, Ny rekke 14. Oslo: Universitetets Oldsaksamling, 1992, 133–43.

Matthías Viðar Sæmundsson ⇒ Sæmundsson, Matthías Viðar.

Meijer, Jan. “Planning in runic inscriptions.” I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 37–66.

Meulengracht Sørensen, Preben. “Fra mundtlig digtning til litteratur.” I: ⇒*Viking og Hvidekrist*, 166–71.

Nedoma, Robert. “Der Name der Mugilonen.” *Die Sprache* 34 (1988–1990; publ. 1992), 239–41. [Evt. forbindelse med **muha**.]

———. “Die Schachszenen der *Mágus saga jarls*.” I: ⇒Triuwe: *Studien zur Sprachgeschichte und Literaturwissenschaft*, 91–108. [101–03 om **fup**.]

———. “Votriolo und die Runeninschrift auf der Kapsel von Arlon.” *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 35 (1992), 1–6.

———. Anmeldelse av *Festskrift til Ottar Grønvik*, red. John Ole Aske-dal et al. (1991). *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde* 95 (Neue Serie 46; 1992), 266–69.

———. Anmeldelse av Marcello Meli, *Alamannia runica* (1988). *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde* 95 (Neue Serie 46; 1992), 119–22.

Nyström, Per. Anmeldelse av *People and Places in Northern Europe 500–1600: Essays in Honour of Peter Hayes Sawyer*, red. Ian Wood & Niels Lund (1991). *Fornvännen* 87 (1992), 133–37.

Nyström, Staffan. “Runes and runestones from Birka.” I: *Early Investigations and Future Plans*. Red. Björn Ambrosiani & Helen Clarke. Birka Studies 1. Stockholm: Riksantikvarieämbetet & Statens Historiska Museer, 1992, 64–70.

Odenstedt, Bengt. “Om uppkomsten av den yngre futharken: En diskussion av några huvudteorier.” I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 67–80.

- Osvalds, Erik. "Livfullt om vöringars äventyr." = Omtale av Mats G. Larsson, *Vöringar* (1991). *Populär Historia* 2.3 (1992), 58.
- Page, Raymond Ian. "Celtic and Norse on the Manx Rune-stones." I: *Medialität und mittelalterliche insulare Literatur*. Red. Hildegard L. C. Tristram. Tübingen: Gunter Narr, 1992, 131-47.
- . "Runer og runesteiner." I: ⇒*Viking og Hvidekrist*, 162-65.
- Palm, Rune. *Runor och regionalitet: Studier av variation i de nordiska minnesinskrifterna*. Runrön 7. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, 1992. 290 s.
- Pamp, Bengt. Omtale av Bengt Odenstedt, *On the Origin and Early History of the Runic Script* (1990). I: "Litteraturkrönika 1991". *Arkiv för nordisk filologi* 107 (1992), 243-44.
- Peterson, Lena. "Hogastenen på Orust." I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 81-111.
- . "Runstenarnas personnamn." I: *Ornamnssällskapet i Uppsala, Namnsalten i UNT [=Upsala Nya Tidning]* 10 (1992), 8.
- Pieper, Peter, Thijs J. Maarleveld & A. J. Timothy Jull. "Ideology and Forgery: The Deventer Bones." *Forensic Science International* 54 (1992), 93-101.
- Platzack, Christer. Omtale av *Festskrift til Ottar Grønvik* (1991). I: "Litteraturkrönika 1991". *Arkiv för nordisk filologi* 107 (1992), 249.
- Quak, Arend. "Nachtrag zu Bernsterburen." *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 36 (1992), 63-64.
- Rannsakingar efter antikviteter* 3.1: *Öland, Småland, Blekinge, Halland, Skåne: Text*. Red. Nils-Gustaf Stahre. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, 1992. viii+284 s. [Prestenes undersøkelser på 1600-tallet.]
- Rausing, Gad. "On the Origin of the Runes." *Fornvännen* 87 (1992), 200-05.
- Riad, Tomas. "3.2.1 Runic evidence for syncope." I: Samme. *Structures in Germanic Prosody: A diachronic study with special reference to the Nordic languages*. Stockholm: Department of Scandinavian languages, Stockholm University, 1992, 108-15.

- Rix, Helmut. "Thesen zum Ursprung der Runenschrift." I: *Etrusker nördlich von Etrurien: Etruskische Präsenz in Norditalien und nördlich der Alpen sowie ihre Einflüsse auf die einheimischen Kulturen; Akten des Symposions von Wien — Schloß Neuwaldegg, 2.-5. Oktober 1989*. Red. Luciana Aigner-Foresti. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte 589. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1992, 411-41.
- Rodriguez, Louis J. *Anglo-Saxon Verse Runes*. Felinfach: Llanerch, 1992.
- Roesdahl, Else ⇒ Wilson, David M., & Else Roesdahl. *Runesten i landskabet — en registrant*. Danmarks runesten 1. Hørsholm: Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1992. 89 s.
- Runesten på Bornholm — bevaringsarbejdet 1986-1990*. Danmarks runesten 2. Hørsholm: Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1992. 54 s.
- "Runstenar och runristningar." I: *Kulturmiljövård i skogen: Att känna och bevara våra kulturminnen*. Jönköping: Skogsstyrelsen, 1992, 96-97.
- The Ruthwell Cross*. Red. Brendan Cassidy. Princeton: Princeton University Press, 1992. 206 s.
- Salberger, Evert. "Fredsbergs kyrkdörrs runinskrift." *Västgötalitteratur* 1992, 85-96.
- . "Husaby-hallen och Särestad-stenen." I: *Till Nils Sandberg på 80-årsdagen den 9 december 1991 = Västgötalitteratur* 1991 (publ. 1992), 82-93.
- . "Mellby Stommens runsten." *Västgötalitteratur* 1992, 61-83.
- . "Namnet Askir på U 318." *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1992, 25-35.
- . "Skälvum-stenen." I: *Till Nils Sandberg på 80-årsdagen den 9 december 1991 = Västgötalitteratur* 1991 (publ. 1992), 59-81.
- Saltveit, Laurits. "Litt mer om laukar og alu." *Maal og Minne* 1992, 150-56. [⇒Høst Heyerdahl, Gerd.]
- Samplonius, Kees. "Zum Runenstein von Malt." *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 36 (1992), 65-91.

- . Anmeldelse av Richard L. Morris, *Runic and Mediterranean Epigraphy* (1988). *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 36 (1992), 238–40.
- Sawyer, Birgit. “En brygga mellan öst och väst.” I: *Västsvensk särart: Fem föredrag om Västsveriges kultur och samhällsutveckling*. Västsvensk kultur och samhällsutveckling, Rapport 1. Göteborg: Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet, 1992, 23–38.
- . “Gorm, Thyre — och ‘Ravninge-Tue’.” I: *⇒Kongsmenn og krossmenn*, 265–69.
- . *Kvinnor och familj i det forn- och medeltida Skandinavien*. Occasional Papers on Medieval Topics 6. Skara: Viktoria, 1992. iv+112 s. [Særlig 5–13: “Runinskrifter”.]
- . “Runmaterialet som källa till kvinnohistoriska studier i nordisk medeltid.” I: *Fokus på kvinnor i middelalderkilder: Rapport fra symposiet “Kilder til kvinnehistoriske studier i nordisk middelalder”, Isegran, september 1990*. Red. Berit Jansen Sellevold, Else Mundal & Gro Steinsland. Skara: Viktoria, 1992, 99–111.
- Schneider, Karl. Anmeldelse av *Britain 400–600*, red. Alfred Bammesberger & Alfred Wollmann (1990). *Beiträge zur Namenforschung*, Neue Folge 27 (1992), 176–83.
- Seebold, Elmar. “Römische Münzbilder und germanische Symbolwelt: Versuch einer Deutung der Bildelemente von C-Brakteaten.” I: *⇒Germanische Religionsgeschichte*, 270–335.
- Sköld, Tryggve. “Om uttalet av runan R och några nordiska låneord i lapskan.” I: Samme. *Wortstudien: Festschrift Tryggve Sköld zum 70. Geburtstag am 2. November 1992*. Umeå Studies in the Humanities 109. Umeå: Acta Universitatis Umensis, 1992, 1–16. [Oppt. fra *Scandinavica et Fenno-Ugrica: Studier tillägnade Björn Collinder* (1954).]
- Snædal, Thorgunn, & Marit Åhlén. *Svenska runor*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 1992. 32 s.
- Snædal, Thorgunn ⇒ Gustavson, Helmer, et al.
- Stanley, Eric G. Anmeldelse av *Old English Runes and their Continental Background*, red. Alfred Bammesberger (1991); J. M. Kemble, *Anglo-Saxon Runes*, red. Bill Griffiths. *Notes and Queries* 237 (new

- series 39; 1992), 380–82.
- Stille, Per. “'Gunnarsstenarna' — en kritisk granskning av en mellan-svensk runstensgrupp.” I: ⇒*Blandade runstudier* 1, 113–72.
- Stoklund, Marie. “Objects with runic inscriptions from Vatnahverfi.” I: C. L. Vebæk. *Vatnahverfi: An inland district of the Eastern Settlement in Greenland*. Meddelelser om Grønland, Man & Society 17. København: Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, 1992, 90–93.
- Stoumann, Ingrid. “En ny runeindskrift fra dansk middelalder.” *Mark og Montre* [Ribe amts Museumsråd] 28 (1992), 24–25. [Oksby-hjortetak.]
- Strunk, Klaus. “War auch das andere Horn gemeint? Horn B von Gal-lehus und Fragen des Duals.” Paul und Braunes *Beiträge zur Ge-schichte der deutschen Sprache und Literatur* 114 (1992), 179–211.
- Sæmundsson, Matthías Viðar. *Galdrar á Íslandi: Íslensk galdrabók*. Reykjavík: Almenna bókafélagið, 1992. 466 s. [81–100: “Rúnir og rúnagaldrar”; 449–50: “Viðauki A: Rúnakvæði”.]
- Södergård, J. Peter. Anmeldelse av Lennart Karlsson, *Medieval Iron-work in Sweden* (1988). *Kyrkohistorisk årsskrift* 1992, 249–50.
- Sørensen, Preben Meulengracht ⇒ Meulengracht Sørensen, Preben.
- Triuwe: *Studien zur Sprachgeschichte und Literaturwissenschaft; Ge-dächtnisbuch für Elfriede Stutz*. Red. Karl-Friedrich Kraft, Eva-Maria Lill & Ute Schwab. Heidelberger Bibliotheksschriften 47. Heidelberg: Heidelberger Verlagsanstalt, 1992. 413 s. [⇒Gschwant-ler, Otto; ⇒Nedoma, Robert.]
- Törnsäter, Hans. “Gliavägen: Kyrkvägen från Ulvsunda till Bromma kyrka.” *Brommaboken* 1992 = *Bromma Hembygdsförenings Års-skrift* 93 (1992), 63–76. [U 55–57.]
- Varenius, Björn. *Det nordiska skeppet: Teknologi och samhällsstrategi i vikingatid och medeltid*. Stockholm Studies in Archaeology 10. Stockholm: Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet, 1992. 219 s. [86–113: “Runstenar”.]
- Viking og Hvidekrist: Norden og Europa 800–1200*. Red. Else Roes-dahl. [Utstillingskatalog i forbindelse med Den 22. Europaråds-utstilling, Paris/Berlin/København, 1992–93.] København: Nordisk

- Ministerråd, 1992. 432 s. [44 gjenstander med runeinnskrifter, se sakregister s. 428; også oversettelser til fransk (*Les Vikings ...: Les Scandinaves et l'Europe 800-1200*), tysk (*Wikinger, Waräger, Normannen: Die Skandinavier und Europa 800-1200*) og engelsk (*From Viking to Crusader: The Scandinavians and Europe 800-1200*.)]
- Williams, Henrik. "Ord i lakun. Om suppleringen av runinskriften på Vs 22." *Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift* 1992, 43-52.
- . "Which Came First, \mathcal{M} or \mathcal{N} ?" = Anmeldelse av Bengt Odenstedt, *On the Origin and Early History of the Runic Script* (1990). *Arkiv för nordisk filologi* 107 (1992), 192-205.
- ⇒ Lundeby, Einar, & Henrik Williams.
- Wilson, David M., & Else Roesdahl. "What the Vikings Meant to Europe." I: *The Source of Liberty: The Nordic Contribution to Europe*. Red. Svenolof Karlsson. Stockholm: The Nordic Council, 1992, 38-63. [57-58 om Kensington-steinen; svensk versjon: *Frihetens källa: Nordens betydelse för Europa*.]
- Wilson, Lars. "Runstenar, tingsplatser och kyrkobyggande." *Bebyggelsehistorisk tidskrift* 23 (1992), 39-54.
- Wolf, Kirsten. Anmeldelse av *Norges innskrifter med de yngre runer* 6.2 (1990). *Speculum* 67 (1992), 709-10.
- Wollin, Lars. "Drömmen om Runverket: Johannes Bureus och den äldsta runologin." I: ⇒ *Blandade runstudier* 1, 173-201.
- Zijlstra, Jan ⇒ Looijenga, Tineke, & Jan Zijlstra.
- Åhlén, Marit. *Roslagens runstenar*. Norrtälje kulturnämnds skriftserie 22. Norrtälje: Norrtälje Tidnings Förlag, 1992. 71 s.
- . "Suomen ja Ruotsin viikinkiaikaiset yhteydet riimukivien valossa." [Runeristningenes vitnesbyrd om kontakter mellom Sverige og Finland under vikingetiden.] *Suomen Museo* 1991 (1992), 43-46.
- ⇒ Bylund, Charlotta, & Marit Åhlén; ⇒ Gustavson, Helmer, et al.; ⇒ Snædal, Thorgunn, & Marit Åhlén.
- Åneman, Claes. "Runbelägget til sihtunum." *Namn och bygd* 80 (1992), 71-76. [Trykt tidligere i: *Studia Onomastica: Festskrift till Thorsten Andersson* (1989).]
- Aars, Ivar. "Wang stavkyrkje: Kyrkja vår 8." *Årbok for Valdres* 1992 (*Tidsskrift for Valdres Historielag* 69), 145-70. [164-65: "Runor"

(N 83).]

Kensingtonia

- Buchanan, Donal B. "A New Look At The Spirit Pond Runestones." *Epigraphic Society, Occasional Publications* 21 (1992), 138–64.
- Chapman, Paul H. "An in-depth examination of The Spirit Pond Runestones." *Epigraphic Society, Occasional Publications* 21 (1992), 114–37.
- "The man who found the runestones." *Epigraphic Society, Occasional Publications* 21 (1992), 91. [Spirit Pond.]
- Nielsen, Richard. "The Spirit Pond Runestones of Maine: A proposed Dating and Tentative[!] Translation." *Epigraphic Society, Occasional Publications* 21 (1992), 92–113.
- ⇒Wilson, David M., & Else Roesdahl.

Somnia vana

- †Dehnke, Rudolf. *Vom Bedeutungsgehalt der Zahl Neunzehn*. Red. Otto Reinhold Dehnke. (Uten sted: privat trykk), 1992.

Esoterica

- Cooper, D. Jason. *Rune Stones: A Comprehensive Introduction to the Art of Runecraft*. Wellingborough: Aquarian, 1992. 160 s.
- Drexler, Waltraud. *Die Kraft der Runen: Mit Runen arbeiten und leben*. München: Droemer Knauer, 1992. 336 s.
- Eason, Cassandra. *Runes for Today's Woman*. Slough: Foulsham, 1992. 128 s.
- Gullfoss, Per Henrik. "Runene: Et magisk alfabet." *Phoenix* [Den Nordiske Astrologiskoen i Oslo] 3.2 (1992), 3–6.
- Pennick, Nigel. *Magical Alphabets*. York Beach, Maine: Samuel Weiser, 1992. 256 s. [74–123 om runer.]
- . *Rune Magic: Its History and Application within the Northern Tradition*. Wellingborough: Aquarian, 1992. 240 s.

Supplement til rune bibliografiene 1990–91

1991:

- Broberg, Anders. "Två runstenar i Hållnäs." *Hållnäs förr och nu* [Hållnäs hembygdsförening] 1990–91 (1991), 60–63.
- Murphy, G. Ronald. "Magic in the *Heliand*." *Monatshefte für deutschen Unterricht, deutsche Sprache und Literatur* 83 (1991), 386–97.
- Sawyer, Birgit. "Vad runstenar kan berätta." *Nytt om kvinneforskning* [Oslo] 15.4 (1991), 36–46.

Esoterica:

- Jensen, K. Frank. *Magiske runer*. København: Sphinx, 1991. 192 s.
- Thorsson, Edred. *La magie des runes*. Overs. Tchalai Unger. Paris: Presses Pocket, 1991. 155 s.

1990:

- Michael Nordberg. "Kristendomen kommer till Södertörn." I: Samme. *Haninges historia: Medeltiden; En bondebygd*. Haninge: Hanvedens förlag, 1990, 9–11.

Preliminary Runic Bibliography 1993

A preliminary version of "Rune bibliografi 1993" is enclosed on a separate sheet in this number *Nytt om runer*. The list includes all references which the editor has managed to compile thus far to bibliographical items from 1993 which concern runes or runic inscriptions. The inclusion of this sheet is meant primarily as a service to the subscribers such that they already now will have useful information about current runological literature, but it is also hoped that subscribers will read critically through the list, find deficiencies, and inform the editor so that the entries for 1993 can be made more complete. All such help is greatly appreciated.

NOWELE

NORTH-WESTERN EUROPEAN LANGUAGE EVOLUTION

NOWELE publishes articles dealing with all aspects of the (pre-)histories of Icelandic, Faroese, Norwegian, Swedish, Danish, Frisian, Dutch, German, English, Gothic and the early Runic Language.

Contributors to **NOWELE** vols. 19-24 (1992-1994) include:

Elmer H. Antonsen, Alfred Bammesberger, Michael Barnes, Hans Basbøll, Dirk Boutkan, Kurt Gustav Gorblirsch, Ulrich Groenke, Eric P. Hamp, Gillian Fellows-Jensen, Frederik Kortlandt, Gillis Kristensson, Merja Kytö, Anatoly Liberman, Geart van der Meer, Anneli Meurman-Solin, Alfons Moerdijk, Hans Peters, Edgar C. Polomé, Jóhan Hendrik Poulsen, Laurits Rendboe, Hannah Rosén, Kenneth Shields, Janet Grijzenhout, Germen J. de Haan and Harald Kleinsmidt.

'In der kurzen Zeitspanne, in der **NOWELE** veröffentlicht wurde, hat sich die Zeitschrift zu einem wesentlichen Organ der sprachwissenschaftlichen Diskussion insbesondere im Bereich der germanischen Sprachen und ihrer unmittelbaren Nachbarsprachen entwickelt'.

Historische Sprachforschung 103 (1990)

Subscriptions: **NOWELE** appears twice a year, each issue containing c. 144 pages. Subscription rates, two issues (one year) D.kr. 240.00, single issues D.kr. 150.00, plus postage (and sales tax). All subscription orders should be sent to:

Odense University Press Campusvej 55 DK-5230 Odense M

B

Returadresse/Return address: Nytt om runer, c/o Runearkivet
IAKN, Oldsaksamlingen
Universitetet i Oslo
St. Olavs gt. 29
N-0166 OSLO, NORGE/NORWAY